

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YENİ DİNİ HAREKETLER SOSYOLOJİSİ: ADANA ÖRNEĞİ

Emre ŞANLI

Danışman: Prof. Dr. Abdullah ÖZBOLAT

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mehmet Ali KİRMAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ramazan AKKIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2021

İMZA

Emre ŞANLI

ÖZET

YENİ DİNİ HAREKETLER SOSYOLOJİSİ ADANA ÖRNEĞİ

Emre ŞANLI

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Abdullah ÖZBOLAT

Temmuz 2021, 66 sayfa

1950’den sonra küreselleşme, postmodernizm ve bireyciliğin dünya toplumunda güçlenmesi, kutsallık ve maneviyat hakkında yeni yorumların ve inanışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bütün dünya kültürlerinin birbiriyle karışabilme şansı bulunduğu bu ortamda, farklı coğrafyalarda doğmuş pek çok dinden öğretiler barındıran eklektik manevi birliktelikler ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, dinin toplumsal hayat üzerindeki etkisinin azalması - yani sekülerleşme- yüzyıllar içerisinde toplumların dinsel korumacılığının da kırılmasına yol açmış ve bireyin seçimlerinin öncelikli hale gelmesine neden olmuştur. Din sosyolojisi disiplini bu tip yeni hareket biçimlerini adlandırmak için, Yeni Dini Hareketler, Yeni Çağ Hareketleri gibi tanımlamalar ortaya koymuş olsa da bu tanımlama biçimleri, postmodernite ile ortaya çıkan maneviyata dair tüm grup ve hareketleri kapsamamaktadır. Bu bağlamda, Yeni Ruhçuluk isimli hareket, ortaya koyduğu fikirler, yaşayış tarzı ve toplumsal durumu açısından analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda dini olmayan ama dini tamamen de dışarıda bırakmayan bir hareket tipine ulaşılmış ve Dinsonrası Hareket olarak tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler:Yeni Dini Hareketler, Ruhçuluk, Sekülerleşme

ABSTRACT**NEW RELIGIOUS MOVEMENTS SOCIOLOGY CASE OF ADANA****Emre Şanlı****Master Thesis, Department of Philosophy and Religion Sciences****Supervisor: Prof. Dr. Abdullah ÖZBOLAT****July 2021, 66 pages**

The consolidation of globalization, postmodernism and individualism in the world society after 1950 led to the emergence of new interpretations and beliefs about sacred and spirituality. Eclectic spiritual associations which incorporate various teachings from many religions born in different geographies emerge. In this environment, where all world cultures have the chance of interacting with each other. On the other hand, the decrease in the influence of religion on social life -which means secularization- has led to the weakening of the religious protectionism of societies over the centuries and has caused the individual's choices to become a priority. Although the discipline of sociology of religion has put forward definitions such as New Religious Movements and New Age Movements to name these types of new movements, these definitions do not cover all groups and movements related to spirituality that emerged with postmodernity. In this context, the movement named Neo Spiritualism has been analyzed in terms of its ideas, lifestyle and social situation. At the conclusion of the research, a type of movement that is not religious but does not exclude religion completely has been reached and is defined as the Meta-Religious Movement.

Keywords: New Religious Movemenets, Spiritualism, Secularization

ÖNSÖZ

Sosyal bilimlerin hangi alanı üzerine yoğunlaşmış olursak olalım, bir toplumun iktisattan hukuka kadar pek çok konuda nasıl düşündüğünü anlamak ve zihniyetin sosyal yapıları ne şekilde ördüğünü aydınlatabilmek açısından, dini inanışların rolü son derece önceliklidir. Zihniyet kavramı, bir toplumun hafızasını ve davranış kalıplarını içinde barındıran kişiliği, hatta huyu gibidir. Bu sebeple, şu veya bu toplumsal davranışın arkasında hangi düşünce kalıpları yatmaktadır sorusunu soran herhangi bir sosyal bilimler araştırmacısı, bu davranış kalıplarını incelerken kaçınılmaz olarak dinin alanına girer. Kendisini o toplumun kutsalını, mitlerini ve bunların zaman içinde nasıl dönüştüğünü anlamaya çalışırken bulur. Din sosyolojisi toplumsal dinamizmi ve bu dinamik akışın getirdiği yapısalılıkları anlamak açısından önemlidir. Bir de, Türkiye gibi içerisinde birbirinden farklı bir çok kültürün, etnik kökenin ve dinin bulunduğu bir coğrafya söz konusu olduğunda, çoğunlukla yaşanan sosyal uyumsuzlukların sebebini anlamak oldukça zorlaşmaktadır. Bu yönüyle din sosyolojisinin bir disiplin olarak varlığı, karmakarışık bir görünüm arz eden Anadolu'nun “biz aslında kimiz” sorusuna verdiği onlarca cevabın içerisinde bir ortak yön bulabilmek ve Anadolu'yu bir toplum yapan temel değerlerin ne olduğunu anlayabilmek açısından hayati bir önem arz etmektedir.

Pek çok toplumda olduğu gibi, Anadolu'nun bu zihniyeti ve inançları da ciddi değişim ve dönüşümlerle karşı karşıya gelmiş ve bugünkü halini almıştır. Belki de son birkaç yüzyıldır etkisini üzerimizde hissettiğimiz sekülerleşmenin, son elli yıldır net bir şekilde içine dahil olduğumuz küreselleşmenin ve yine postmodernitenin, diğer dünya toplumlarında olduğu gibi toplumumuzda etkileri olduğu açıktır. Bunun bir sonucu olarak, maneviyatı farklı şekillerde anlayan, sosyal tarihimizin daha önceki devirlerde pek barındırmadığı, bireyci dinselleşmelerin, hatta dinin alanındaki tanrı, ruh gibi kavramları din dışı bir algıyla kabul eden seküler maneviyat formlarının görülmeye başladığı söylenebilir.

İşte bu araştırma, tam olarak kendisini seküler, bireyci ve çağdaş olarak adlandıran üyelere sahip “Yeni Ruhçuluk Hareketi” ‘nin ne gibi sosyal sebeplere dayanarak ortaya çıktığını ve ne gibi sosyal fonksiyonları karşıladığını anlamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de, gerçeğin doğasını sınırsız bir şekilde anlayabileceğini iddia etmeyen bir yaklaşımla, grup üyelerinin kendi söylemlerinden yola çıkarak kavramsallaştırmalara gitmeyi hedeflemektedir. Çalışma üç ayrı bölümden

oluşmaktadır. İlk bölümünde, Yeni Dini Hareketlerle ilgili kavramları anlaşılır hale getirmek hedeflenmiştir.. İkinci bölümde, hem Ruhçuluk öğretisinin eserleri hem de üyelerle yapılan mülakatlarla sosyolojik boyutlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise özgün bir grup tanımlaması yaparak bulguların ortaya koyduğu gömülü teoriyi ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Bu tezin ortaya çıkması konusunda farklı perspektiflerden bakmamı sağlayarak, sorularımı cevaplayan, nasıl soru sormam gerektiğini bana öğreten kıymetli danışmanım Prof Dr. Abdullah Özbolat'a Yeni Dini Hareketler literatüründeki akademik çalışmalarından istifade ettiğim değerli hocam Prof Dr. Mehmet Ali Kirman'a teşekkürlerimi sunarım. Tezi devam ettirirken, nasıl bir yol izlemem gerektiği konusunda değerli fikirleriyle bana çokça destek olan Mehmet Ertuğrul Evyapar'a ve düşünsel olarak çıkmaza girdiğim bir çok konuda fikirleriyle bana yoldaş olan ve motivasyon sağlayan ağabeyim Hasan Şanlı'ya ve her koşulda yanımda olan aileme de desteklerinden ötürü minnettarım. Son olarak zorlu pandemi şartlarında meşguliyetleri arasında çalışmanın devam edebilmesi için mülakatlara katılma inceliğini gösteren tüm katılımcılara şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
1.4. Çalışma Grubu ve Referans Kaynaklar	2
1.5. Araştırmanın Yöntemi	4

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KAVRAMLARI VE YENİ RUHÇULUK

2.1. Yeni Dini Hareketler Kavramına Dair Kapsam ve Tanım Problemleri.....	7
2.1.1. Sekülerleşme	10
2.1.2. Küreselleşme	14
2.1.3. Postmodernizm.....	15
2.1.4. Bireycilik.....	17
2.2. Cumhuriyet’le Birlikte Büyüyen Metafiziksel Birliktelik: Yeni Ruhçuluk.....	18
2.2.1. Bilgi ve Ruh Kahramanı: Bedri Ruhselman.....	18
2.2.2. Tamamlayıcı ve Yerelleştirici Lider: Ergün Arıkdal	19
2.2.3. Yeni Ruhçuluk Hareketi’nin Temel Kabul ve Değerleri.....	20
2.2.4. Yeni Ruhçulukta Kıyametçi Tutumlar: Büyük Hasat	22

BÖLÜM III
ADANA ÖRNEĞİNDE YENİ RUHÇULUK HAREKETİNE DAİR
SOSYOLOJİK BİR ANALİZ

3.1. Tanrı'ya İnanmıyorum Tanrıyı Biliyorum: Mekanikleşen Maneviyat	24
3.2. İki Ayrı Ucun Eleştirisi : Ötekinin Oluşumunda Maddeciler ve Dinciler	31
3.3. Bağlantısızlığın Özgürleştiriciliği ve Modern Zihniyete Bağlanma.....	37
3.4. Evliyaların Dönüşümü: Geleneksel Zihniyete Bağlanma.....	45
3.5. Bütün Canlılar Merkezdedir : Dönüşen Kıyametçilik	52
SONUÇ	58
KAYNAKÇA	62
ÖZGEÇMİŞ	66

KISALTMALAR

KK : Katılımcı Kişi

Bkz : Bakınız

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Kapsamı ve Problemi

Araştırmanın problemi, Yeni Ruhçuluk isimli metafizik ve parapsikolojik kabulleri olan bir hareketten yola çıkarak grup üyelerinin, ve ilk bakışta dinsel bir izlenim uyandıran öğretilerinin sekülerleşip sekülerleşmediğini anlamaktır. Çünkü bir ön izlenim olarak grup üyeleri kendisini seküler, modern, ilerici olarak nitelendirmekte ve öğretilerini yeni çağın dinamiklerine uygun oluşu açısından değerlendiren bir görünüm arz etmektedir. Bir diğer problem, rasyonel ve modern bir yaşam tarzını benimsediği düşünülen grup üyelerinin maneviyat, mistisizm ve ruhsallığa olan yönelimlerinde geleneksel dini motiflerle nasıl bir zihniyet bağı kurduklarını anlamlandırmaktır. Üçüncü problem dini grup incelemesinde sıklıkla değinilen dini lider ve karizmatik otorite kavramının grubun lider tipolojisiyle ne kadar uyumlu olduğunun anlaşılmasıdır. Sonuç olarak incelenen grubun fenomenolojik yaklaşım ışığında kendini tanımlama şeklinin literatürdeki yeni dini hareketler, yeni çağ hareketi ve özsel din tanımlarına uyup uymadığına da cevap aranacaktır. Bu problemlere uygun olacağı düşünülerek “Yeni Ruhçuluk” isimli hareket örnek olarak seçilmiştir. Yapılan analizin sonunda grup dinamikleriyle ve yapısıyla ilgili sosyolojik ve dinsel boyutlara ulaşmak, yeni dini hareketler literatüründeki kavramların yeterliliğini tartışmak hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dini gruplar ile ilgili yapılan yerel çalışmalar genelde geleneksel dindarlığın boyutları üzerinden bir tasnif yapmaya yöneliktir ve geleneksel dini grupları kapsayacak şekildedir. Bu araştırmada seküler bir sosyo-kültürel çevre içinden gelmiş veya kendisini seküler olarak gören bireylerden oluştuğu öngörülen yeni ruhçuluğun din sosyolojisi disiplini açısından analizinin yapılması hedeflemektedir. Bedri Ruhselman ve Ergün Arıkdal'ın öğretileri etrafında bir araya gelen, seküler hassasiyetlere sahip bir topluluğun değer atfettiği kültürel-toplumsal formlar ve kimliklerini ifade ediş biçimlerini anlayabilmek, sekülerleşmenin hali hazırda kurumsal din ile bağlılık kurmayan insanlar üzerindeki etkisini çözümleyebilmek adına önemlidir. Araştırmanın

sonucunda incelenen grup özelinde sekülerleşme – desekülerleşme örüntülerinin ortaya konması kavramsal boyutlar oluşturma yoluyla literatüre katkı sağlanması düşünülmektedir. Çalışma bu açıdan önem arz etmektedir. Çünkü yapılan çalışmalar çoğunlukla geleneksel dindarlık formlarını yapısal olarak açıklama amacı taşımaktadır. Ya da yeni çağ hareketleri ile ilgiliyse yoga, reiki ve ruh çağırma gibi pratik yönüne odaklanmış bir izlenim sunmaktadır. Özetle Ruhçuluğun zihniyet olarak geleneksel olan kültüre ne şekilde bağlandığı, sekülerleşmeyle olan ilişkileri, bireycilik postmodernizm ve küreselleşme bağlamında neler ifade ettiğini anlamak gibi amaçlara sahip olan çalışma, Yeni Ruhçuluk Hareketi'nin teorik arkaplanına odaklanmaktadır

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma esnasında yaşanan en büyük sınırlılık hiç şüphesiz ki 2019'da başlayan pandemi sürecinin sosyal aktivitelerde yaşattığı kısıtlama ve izolasyonlardı. Bu nedenle birçok vakıf ve dernek aktivitesinin yasak oluşu sebebiyle çalışmanın önemli bir kısmı dijital görüşmelerle ortaya çıkarılmıştır. İlgili gruba üye olan bireylerle derinlemesine mülakat için iletişim kurmak adına sosyal medya uygulamaları kullanılmış ancak bir çok kişinin dijital uygulamalara yeterince entegre olmayışı, internet altyapısıyla ilgili problemler, mülakat yapabilecek uygunlukta katılımcıya ulaşma noktasında yeni sınırlılıklar yaratmıştır. Mülakat için dijital yolla güven sağlamanın zorluğu çalışmanın uzamasına neden olmuştur. Bunun dışında farklı yaş grubundan kişilerle görüşme yapmak öncelikli olmasına rağmen, 45 yaşının altında olan ruhçu kişilerin sayısının çokluğu ifade edilmiş ancak bu yaş grubundan katılıma istekli herhangi birine , ilgili dijital gruplarda yapılan taramalarda ulaşılamamıştır.

Dini gruplar sosyolojisi çalışmalarında sıklıkla kullanılan ve sır, ritüel, arkadaşlık ilişkileri gibi desenlerin anlaşılmasında etkili olan katılımlı gözlem tekniğinin uygulanması hedeflenmiştir. Fakat Covid 19 pandemisi gerekçesiyle tüm dernek faaliyetleri bir buçuk yıllık bir süre ile iptal edilmiştir Bu sebeple ilgili desenlerin oluşmasında, katılımcılardan derinlemesine mülakat tekniğiyle toplanan verilerle sınırlı kalma gerekliliği doğmuştur.

1.4. Çalışma Grubu ve Referans Kaynaklar

Bu çalışma Yeni Ruhçuluğun tüm detaylarını deskriptif bir şekilde ortaya koymak amacı taşımamaktadır. İlgili grubun temel değerlerinin ne olduğunu anlamak

için bir anlatının gerekliliği açık olduğundan, Bedri Ruhselman tarafından yazılmış "İlahi Nizam ve Kainat" eseri, toplumsal fikirlerin anlaşılmasında Ergün Arıkdal Tarafından yazılmış "Anadolu Misyonu" ve yine Ergün Arıkdal'ın "Tekamül" isimli kitabı doküman incelemesinde kullanılacak ana kaynaklar olarak belirlenmiştir. İlgili eserlerde tespit edilen boyutların grup içindeki karşılığının Ruhçuluk hareketine yakınlığıyla bilinen yerel/ulusal vakıf ve derneklerin Facebook gruplarına dahil olan ve düzenli olarak yeni ruhçulukla ilgili paylaşımlar yapan dijital katılımcılarla yapılacak derinlemesine mülakatlarla anlaşılması hedeflenmektedir. Ruhçuluğun detaylarına vakıf ve hemen hemen her organizasyonuna katılım gösteren ,Yeni Ruhçulukla ilgilenenler arasında tanınırlığı olan, düzenli olarak vakıf dernek faaliyetlerinde hem organizatör hem de katılımcı olan yedi ayrı kişiyle mülakat yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış sorular, mülakatların gidişatına göre değişiklik göstermiştir, referans sorular aşağıdaki gibidir.

- KK1 – Erkek (49) Makine Mühendisi
- KK2 - Erkek (77) İngilizce Öğretmeni
- KK3 – Erkek (66) İnşaat Mühendisi
- KK4 - Kadın (50+) Biyolog / Eğitimci
- KK5 – Erkek (62) Makine Mühendisi
- KK6 - Kadın (60)
- KK7 – Erkek (57) Kişisel Gelişim Eğitmeni

- 1) Ruhçuluk fikriyle nasıl tanıştınız, dünya görüşünüzü ne yönde etkiledi?
- 2) Hayatınızda manevi dönüşüm yaşadım dediğiniz bir dönüm noktanız oldu mu? Paylaşmak ister misiniz?
- 3) Bu bilgeliği size aktaran bir ruhani yol gösterici veya önder kabul ediyor musunuz?Eğer varsa onunla aranızdaki ilişkiyi nasıl tanımlarsınız?
- 4) Sizce inancınızın toplumumuzdaki geleneksel dindarlıkla benzeşen bir yönü var mı?
- 5) Farklılaşan yönleri nelerdir?
- 6) Anadolu'nun diğer coğrafyalardan ruhani olarak ayrılan özel bir yönü olduğunu düşünüyor musunuz?
- 7) Hangi toplumsal grubun ferdi olarak anılmak sizi rahatsız ederdi? Kimlerle birlikte anılmaz istemezsiniz?
- 8) İdeal bir yol göstercinin vasıfları sizce nelerdir?

- 9) Kendinize rol model olarak gördüğünüz birisi/bir varlık var mı? Birden fazla ise önem sırasına göre belirtebilir misiniz?
- 10) Yeni Ruhçuluk fikirleri hakkında çocuklarınız veya etrafınızda paylaştığınız gençler ne düşünüyor?
- 11) Yeni Ruhçuluk dernek ve grupları içinde uygulanan katıldığınız ve paylaşılmada sakınca görmediğiniz bir toplu ritüel,meditasyon veya bir yönelme biçimi mevcut mu?
- 12) Pandemi sürecinde, toplumdan daha izole bir hayat yaşıyor olmanın ruhani tekamülünüz için faydalı olduğunu mu düşünüyorsunuz, yoksa zararlı mı? Detaylı cevabınız ne olurdu?
- 13) Sizce Yeni Ruhçuluk bir din midir? Farklı bir şekilde tanımlıyorsanız, açabilir misiniz?
- 14) 21.yüzyıl sizin için ne ifade ediyor? Yaşadığımız zamanın ruhani bir farklılığı var mı?
- 15) Sizce doğal afetlerin uyarıcı olma özelliği var mı?
- 16) Yeni Ruhçuluğun bilimle olan uyum ilişkisi sizce nasıl? Örtüşür mü?

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda genelleyici, nicel verilerden yola çıkan ve pozitivist bir tutumun dışında kalarak bilginin ,özgün ve derinlemesine bir yolla kalabalık kitlelerle değil nispeten daha küçük gruplarla elde edilmesi hedeflenmiştir (Baltacı 2019:369).Ucu açık ve uzun süren bütüncül görüşmelere elde edilen verinin nitelik yönlü detaylarının arttırılması amaçlanmıştır. Gömülü Teori adı verilen desenleştirme yoluyla incelenen dini grubun kendi söylemlerinden yola çıkarak, özgün başlık ve kavramlar oluşturması planlanmıştır. Çünkü mevcut kavramsallaştırma ve başlıkların grup mülakatları yoluyla elde edilen söylemlerden çıkarılması ve bunun üzerine bir teori denemesine gidilmesi hedeflenmektedir.(Glaser ve Strauss 1999) Bu yöntemin seçilmesinin temel nedeni, yeni dini hareketler ve yeni çağ hareketleri tanım ve tasniflerinin grubu ne kadar kapsayacağına yönelik öncül şüphelerin olmasıdır. Ayrıca araştırmanın tartışma kısmında verilerin kodlanması ve boyutların çıkarılması sonrasında yeni kavramsallaştırmalara gidilmesi gerekebilir. Bu sebeple grubun kendi kaynaklarından ve kendi ifade biçimlerinden yola çıkarak bir teoriye ulaşmak hedeflenmiştir . Ek olarak

fenomenolojik yaklaşımın önerdiği şekliyle kişilerin deneyim, söylem ve fikirlerinden yola çıkılan ve grubun kendini tanımlama biçimlerinin esas alındığı bir teorik düzlemin oluşmasını sağlamak hedeflenecektir.(Creswell 2013:14) Yeni Ruhçuluğun kapsamını anlamak için grup içinde rehber olarak görülen “İlahi Nizam ve Kainat”, “Anadolu Misyonu”, “Tekamül” eserleri incelenecek dökümanlar olarak belirlenmiştir. Metinlerin analiz edilmesi sonrasında grup üyeleriyle yapılan derinlemesine mülakatlarda, sabit bir soru setinden faydalanılmamıştır. Görüşmenin gidişatına göre, kişinin söylemlerinden yeni sorular türetilmiş ve gömülü olan desenin bu şekilde çıkarılması hedeflenmiştir. Gerek duyulduğunda tek görüşmeyle sınırlı kalınmamış ve oluşan her yeni boyutta önceki görüşmecilere tekrar dönülerek çoklu görüşmeler yapılmıştır. (Tekindal ve Arsu 2020:168)

Döküman incelemeleri ve metin analizleri, özellikle dini bir çalışma içeriğinde, kutsal metin ya da rehber metnin nasıl bir çerçeve çizdiğini ve bu kapsamın grup içerisinde nasıl bir söylemle karşılık bulduğunu anlamak açısından önem taşımaktadır. Çalışma zihniyet kavramının üzerine odaklandığından, kullanılan atasözleri, deyimler ve özdeyişlerin din sosyolojisi açısından ne ifade ettiğinin anlaşılması önemlidir. Bu nedenle seçilmiş olan eserler ve yapılan derinlemesine mülakatlarda oluşan söylemin analizi önemli bir inceleme alanı haline gelmektedir.

Manevi grubun iç dinamiklerini çözümlemek için ise grup üyeleriyle derinlemesine mülakat tekniği kullanılmış ve açık uçlu sorularla veri toplanmıştır. Bazı durumlarda katılımcıların cevaplarına göre bu açık uçlu sorular tez ve antitez içeren iki ayrı çatışan olguyu içinde barındırabilmektedir. Bu durumda da kapalı sorulara devam ederek söylemin nereye yaklaştığının aydınlatılması hedeflenmiştir. Katılımcılara zincir referans ve kar topu teknikleri ile ulaşıldıktan sonra toplanan bu verilerdeki boyutlar kodlanmış, ardından ruhçuluğa dair rehber eserlerle farklılaştıkları ve örtüştükleri boyutlar üzerinden değerlendirilerek analize geçilmiştir. Oluşturulan nihai boyutlar başlık haline getirilmiş ve birbiriyle bağlantılı, anlamlı bir örüntüye ulaşarak sonuçta özgün bir grup tanımlaması oluşturmak hedeflenmiştir.

Araştırma sırasında ruhçuluk fikrini benimseyen kişilere ulaşmak için kullanılan kar topu tekniği her görüşme esnasında bir referans ve tavsiye ile diğer katılımcıya ulaşılmasıdır. (Biernacki ve Waldorf 1981) Bir güven alanı oluşturabilmek için görüşme sonrasında bir başka kişiyle bağlantı kurmak amaçlanmış görüşmeciler ikna edilmiş ve onların diğer ruhçu tanıdıklarına ulaşılarak açık uçlu sorulara devam edilmiştir. Ulaşılan sonuçların benzeşen ve çatışan yönleri üzerinden oluşan desenler, yeniden kodlanarak

boyutlandırılmış ve bu boyutlar başlık haline getirilmiştir. Araştırmanın nihayetinde bütün boyutların birbiri arasındaki ilişkilerin sunduğu genel resim özetlendikten sonra hareket yeniden tanımlanmış ve temel özellikleri belirlenmiştir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KAVRAMLARI VE YENİ RUHÇULUK

2.1. Yeni Dini Hareketler Kavramına Dair Kapsam ve Tanım Problemleri

Postmodern dünyada varlığını devam ettirmeye çalışan kurumsal dinin, ortaya çıkan bir çok yeni maneviyat formu tarafından çağ insanının içsel ihtiyaçlarına cevap verme noktasında eleştiriye tabii tutulduğu söylenebilir. Aynı şekilde, modern dönemde ortaya çıkan ideolojiler dini algılayış biçiminin insana kattığı manevi tatmini ve içsel doygunluğu kazandırma anlamında beklendiği kadar yeterli olamamıştır.(Kirman 2017:1) Aydınlanma ile başlayan kurumsal din eleştirisi yeni maneviyat formlarının ve yeni arayışların oluşmasına neden olmaktadır. Hatta bir noktada dini daha sert bir teolojik alt metinle yorumlayan daha fanatik bir biçimle savunan yeni grupların ortaya çıkmasına da yol açmıştır denilebilir. Modernizmin madde merkezli dayatmalarına karşı gidilen bu yeni arayışların her türlü "Yeni Dini Hareketler" olarak nitelendirilmiştir.(Arslantürk ve Akyüz 2015:376)

Yeni inançların yapısını anlamak için yapılan ilk literatür çalışmalarında sekt-kilise ve kült gibi tipolojik yaklaşımlar ve kavramlar göze çarpmaktadır. Her birinden kısaca bahsetmek gerekirse sekt, mevcut kurumsal öğretiye karşı fikirlerle ortaya çıkmış yeni dini görüşler etrafında oluşan kapalı gruplardır. Genelde köktenci tavırlara sahip, dışa kapalı ve üyeliğin zor olduğu ciddi ruhbanlık eleştirisinde bulunan dini gruplar için kullanılır. Kilise; daha kabul edilebilir, toplumla uyumlu dışa dönük kolay üye olunabilen bir görünüm çizen bir nevi resmileşmeye uygun diyebileceğimiz gruplar için kullanılır. (Roberts 1994:182-83) Kült ise bambaşka kültürlerden gelen ezoterik, mistik öğretilerle oluşmuş karizmatik bir lidere sahip yerel inanışlarla temelde uyumsuz ve egzotik görünen yapılara sahip gruplar için kullanılır. (Roberts 1994:192). Bütün bu ayrımlar yanlış tutumlara sahip yönleri nedeniyle literatürde gelinek noktada pek kullanılmamaktadır.

Elbette yeni dini hareketler kavramı, ileri sanayileşmiş toplumlarda genelde 1950-1970 seneleri arasında ortaya çıkmış olan manevi gruplar tasnifi için kullanılıyor olsa da, kavram üzerinden yapılan köken, dünya algısına yönelik veya 'manevi gelişimleri üzerinden' yapılan tipolojilerin genel bir kapsam oluşturamaması gibi bir ayırım problemi mevcuttur.(Kirman 2003) İlgili grupların eklektik, mistik, sevgi kaynaklı oluşları veya radikal, literal, köktenci tutumları itibariyle bazen hiç

benzerlikleri olmaması, ayrıca bu grupların neye göre yeni olduğu problemleri de kavramın doğasına yönelik soru işaretleri oluşturmaktadır. Bütün söz konusu kavramsal tartışmaların dışında kalarak, bu çalışmanın odağında kalan Ruhçuluk Hareketi bir Yeni Dini Hareket veya Yeni Çağ Hareketi mi veya büsbütün bir din mi? Sorusu doğal olarak oluşmaktadır. Araştırma bu anlamda Metafiziksel bağlılıklar din dışı formlarda da görülebilir mi? sorusuyla da yakından ilgilidir. Çünkü, Wuthnow'un iddiasına göre içsel arayışların artması ve manevi boyutlardaki tatminsizlikler, yeni dindarlık türlerinin oluşmasına neden olmuştur. Mistik, ezoterik, okült din görünümlü yeni gruplar, manevi birliktelikler, alternatif tıp, parapsikoloji, büyü, tarot , astroloji, lucid rüyalar, ölümlerle iletişim kurmak ve beden dışı tecrübeler hızlı bir yayılım sürecine girmiştir. (Kirman 2017:44) Eğer bu gibi metafiziksel uygulamaları bir dindarlık formu olarak görecekseniz, yeni dini hareket mensuplarının bütün bunları her durumda bir kutsiyet atfederek mi yaptıkları sorusu önem kazanır. Çünkü özsel bir din tanımı üzerinden gidilecek olursa, kutsal olmadan din olmaz (Kurt 2008:75).

Bir örnek olarak kendisini spiritualist şeklinde ifade eden deneysel gruplarda her ne kadar doğaüstü güçlerin varlığını bütünüyle reddeden materyalist algıya bir muhalefet ve sert bir karşı duruş söz konusuysa da,(Kardec 2018:21)bu gruplar kendi mistik yöntem ve pratiklerini hatta mitlerini, bilimsel kavramları kullanarak çoğu kez biyoloji, kuantum fiziği, optik, elektronik, yapay zeka ve astrofizik gibi alanlara dayandıran ve kendi perspektiflerince metafiziksel fenomenlere bilimsel açıklamalar getirerek maddeci yöntem ve doğrulama metodlarını kullanan metafizik birlikteliklerdir. Burada deneysel ruhçuluğun yöntemlerinin ne kadar bilimsel veya bilimsel olmadığına bakmaksızın aslında grubun lucid rüya, parapsikoloji gibi meseleleri tamamen seküler bir yaklaşım tarzıyla değerlendirip değerlendirmedikleri önemlidir.

Köse'ye göre yeni dini akımlar, iki ayrı zıt grubun birbiri içinde çatışarak ortaya çıktığı ideolojik kontrastı gözler önüne sermektedir. Hristiyanlığın – kendi geleneği içinden çıkan katı ve sert tutumlarına inananlar, yeni dini hareketlerin kızgın ve öteleyici kesimini temsil etmekteyken, Doğu dinlerinin esintileriyle sorulara getirilmiş yeni cevaplar ortaya koyan – çoğunluğu Hint kaynaklı- ikinci grup ise yeni felsefi alt metinlere sahip ve araştırmaya değer olanıdır.(Köse 2011:16)

Kendisini din olarak tanımlamayan veya dini olma konusunda literatürün şaibe ile yaklaştığı bazı hareketlerin varlığından da bahsetmek gerekir. Ruhlarla iletişime geçmek, önceki hayatları regresyon terapileriyle izlemek, Şamanizm, şifacılık gibi pek çok uzak doğu öğretisini bilimsel görünümlü süreçlerle harmanlayarak yorumlayan,

hierarchy olarak esnek, bireyci ve gerçeklik algıları bambaşka kültürlerden toparlanmış adeta bir yamalı bohçayı andıran Yeni Çağ Hareketlerini de ifade etmek gerekir. (Köse 2011:133) Genelde televizyon şovları, satış kanalları ve kişisel gelişim kursları üzerinden yayılım gösteren bir görünüm arz ederler.(Bird, 2015:90) Ancak bu şekilde bir hareketlilik, artık geleneksel veya modern neredeyse tüm dini grupların hatta siyasi hareketlerin bile kullandığı enstrümanlar haline gelmiştir. Bu sebeple bu tip grupları dini literatürün inceleme alanına sokan asıl durumun, onların mistik, gizemci ve içsel bir arayışa dair aşkını yönlimleri olduğu görüşü hakim hale gelmektedir.

Yeni dini hareketlerin en önemli özelliklerinin mistik tecrübe olduğu ancak bunu genel manada Hristiyan mistisizmi ve tasavvufla karıştırmamak gerektiği, bu durumun tanrıyla doğrudan ilişki kurmak ve kutsalı doğrudan tecrübe etme amacı taşıdığı söylenmektedir.(Kirman 2010: 65) Ancak tasavvuftaki gerek tecrübe yollu uygulamalarda gerek insanın konumlandırma şekillerinde de aynı tarzda bir kutsala erişim ve kutsalla birleşme maksadı var gibi görünmektedir.(Güngör 2004:123; Karamustafa 2017:32; Schimmel 2018:257-58) Bu durum, geleneksel olan ile yeni olan dini gruplar arasındaki niteliklerine göre yapılan ayrımların, sınırlarının oldukça belirsizleşmesine neden olabilir. Ancak çağın şartlarının getirdiği dönüşüm için şöyle bir ayrıma gidilebilir. Eğer her din mistik bir tecrübeyi önceleyen bir başlangıç döneminden daha kurumsal bir çerçeveye dönüşüp ardından politik bir düzleme kayarak kurumsallaşıyor ve mistik örüntülerini bütünüyle kaybetme eğilimine giriyorsa (McDaniel 2018:316) politik amaçları önceleyen, radikal görülen ve özgün ritüellerden bağımsız yeni dini hareket tipleri kurumsal bir inancın bitişe yaklaşan nihai halini, mistik yönleri ön plana çıkan barışçıl, eklektik ve kendine has ritüelleri olan yeni dini hareketler ve yeni çağ hareketleri, yeni bir din sonrası tutumun ilksel halini temsil ediyor olabilir. Yani bu tip gruplar dinsel bir dönüşümün ara formları veya geçiş sürecindeki halleri olabilir.

Tasnif ve sınırlamalara gitmek açısından fazlaca yöntem üretilebilir gibi görünmektedir.Yeni dini hareketler kavramının isim sahibi Eileen Barker tarafından bu hareketlerle ilgili yapılacak herhangi bir genellemenin mümkün görünmediği, haklarında söylenebilecek tek genel geçer ayrımın ise bunların yeni dini hareket veya kült olarak ifade ediliyor oluşundan ibaret olduğu buna bağlı olarak da her türlü tipolojik üretimin sınırlı oluşunun kaçınılmazlığı vurgulanmaktadır.(Barker 1999:20) Her ne kadar öncesinde yapılan kavramsallaştırmalara göre kapsayıcı bir çatı sunuyor olsa da yeni dini hareket olarak tanımlanan sınırın içine dahil edilmiş grupların,

kendilerini din olarak tanımlayıp tanımlamadıkları sorusu akla gelmektedir. Sırf bir takım metafiziksel öüntüleri kabulleniyor oluşu bir toplumsal grubu din yapıyorsa, bütün ölüm ötesi, reenkarnasyon, ruh gibi metafizik olguları seküler bir bakış ekseninde değerlendirerek kabul eden ve kendi ifadesiyle bunları “bilimsel” olarak gören bir kesimin de varlığından söz etmek mümkündür. Bu bilimsel olana dayandırılan görüşlerin doğruluğu ve yanlışlığı elbette bu çalışmanın konusu değildir. Her açıdan dinin ve rasyonalitenin sınırlarının net bir şekilde birbirine karıştığı bir dönemde, sekülerleşmenin ne olduğunun tarifi yapılmadan postmodern bir maneviyat grubunun araştırmasını yürütmek mümkün görünmemektedir.

2.1.1. Sekülerleşme

Batı'nın Rönesans, reform ve sanayileşme ile birlikte yaşadığı aydınlanma serüveni çok kez ifade edilmiş tarihsel bir olgudur. Aydınlanma; Avrupa'nın kendi zihniyetiyle yeniden yüzleştiği bir dönemde Kurumsal Hristiyanlığın otoriter nüfuzunu büyük bir hızla kaybettiği bir bakıma yıkım ve yeniden inşa çağıdır.(Mcneill 2013:446) Aydınlanma ile birlikte bir çok Avrupalı aydın, bilginin kaynağını kilise değil, saf akıl ve vicdan olarak kabul etmeye başlamıştır. (Armstrong 2017:424) Skolastik düşüncenin köklü gelenekleriyle ortaya koyduğu siyasi, sosyal ve kültürel kurumların hemen hepsi, dünyevi hale gelmeye ve dini görünüm ve önceliklerden arınmaya başlamıştır.

Tanrı ve inançlar konusunda negatif tutuma sahip olan bir çok aydınlanmacının, geçmişe ait olana yönelttiği eleştirel tutuma (Kirman 2016:35) dünyevi hayata daha entegre halde yaşanan protestan bakışın zaman içinde güçlenmesi de eşlik etmiştir. Bu daha seküler halde yaşanan din, prensipleri itibariyle günlük çalışma programını, iş ahlakını kutsallaştırmakta ve dindar girişimciyi ideal birey haline getirmektedir.(Ülgener 2015:12; Weber 1999:46-47)

Görüldüğü üzere Avrupa toplumunun yaşadığı zihniyet dönüşümü örneğinden anlamaya çalışıldığında yeni bir dini inanın ortaya çıkmasında sekülerleşmenin öncül etkilerini fark etmek mümkündür. Bu açıdan, yeni dini grupların ortaya çıkışını inceleyen kuramların en çok öne çıkanlarından biri Klasik Sekülerleşme Tezidir. Kısaca bahsedilecek olursa sekülerleşmenin sanayi toplumunun ve kültür modernleşmesinin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu ileri sürer. Böylece Schiller'in ifade ettiği şekliyle “dünyanın büyüünün bozulması” kaçınılmaz hale gelecektir.(Kirman 2017:124-25)

Sekülerleşme Tezi'nin kurucu sosyologların fikirlerinden hareketle oluştuğu söylenebilir. Auguste Comte tarafından toplumlar sırayla üç aşama geçirirler, böylece din yerini metafiziğe ardından da pozitivizme bırakır ve aydınlık başlar. Üç aşama yasası olarak adlandırılan bu fikre göre pozitivizm aşamasında kaçınılmaz olarak din ortadan kalkar. Bilim ve akıl egemen hale gelir. Comte bu dönüşüm sürecini yalnızca dünya için değil, tüm gruplar, insanlar ve kurumlar için geçerli kabul eder.(Ritzer ve Stephisky 2013:15)

Bir diğer kurucu sosyolog Max Weber, rasyonelleşmiş bir ekonomik sistemin Kıta Avrupası'nda gelişirken diğer coğrafyalarda neden var olmadığı problemi üzerine eğildiğinde, rasyonel akıl ve dinler üzerine önemli çözümlemeler yapmıştır. Calvinizm'in temel prensiplerinin kapitalizmle olan yakından ilişkisini ve uyum sürecini açıklayarak rasyonel olmanın doğrudan doğruya dünyevi prensiplerle uyumlu bir dini inanışla alakası olduğuna dair örüntüler ortaya koyar.(Ritzer ve Stephisky 2013:28; Weber 1999)

Elbette kuruculardan sonraki dönemlerde, özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında bazı sosyologlar dinin dünyaya geri döndüğü iddiasında bulunurken, Malcolm Hamilton, Bryan Wilson, Steve Bruce ve Peter Berger aksi yönde bir tutum içerisindeydi. Klasik sekülerleşme tezinin savunucularına göre dini kurumlar toplum zihninde ve toplumsal tüm eylemlerde , önemini kaybediyordu. Örneğin Bruce aynı Auguste Comte'un yaptığı gibi bir toplumsal aşamalar sistemi kurarak, sekülerleşmenin üç süreçten oluştuğunu, farklılaşma, örgütlenme ve rasyonelleşme ile gerçekleştiğini belirtirken, Wilson modern yaşamın mekanik ortamında manevi toplulukların önemini kaybedeceğinin altını çiziyordu. Berger Protestanlık fikrini, Hristiyanlık inancının bir intiharı olarak yorumluyor ve Tanrı'nın yaklaştıramayacak kadar uzak bir yere konularak dünyadan koparıldığını belirtiyordu (Hamilton 2015:458461)

Ancak ilerleyen süreçte bu teorik yaklaşım etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Başta, uzun bir süre Sekülerleşme Tezi'nin kuramcılarından olan Peter Berger'in Evanjelizm ve İslamın patlama yaşaması üzerinden yaptığı öz eleştiri ile bir çok sosyoloğun kurama getirdiği eleştiriler, Modernleşmenin beraberinde bir sekülerleşme getirmeyebileceği fikrini oluşturmuştur.(Berger 2008) Ortaya çıkan yeni teoriye göre dinin kurumsal etkinliğini kaybetmesi ve insanların kiliseye gitmiyor olması; İnancın dünyadan silinmekte olduğuna işaret etmez. Aksine manevi hayat, doğaüstü güçlere olan inanç ve benzeri bir çok tutum toplumda hala gözlemlenebilir haldedir. Dolayısıyla bu görüşe göre aslında ortaya çıkan durumu bir sekülerleşme olarak yorumlamaktan

ziyade, kurumsal inanışlardan uzaklaşma olarak yorumlamak daha yerindedir.(Bayer 2010:179)

Stark dünyada dinlerin kaybolup gideceği üzerine yapılan sosyolojik kehanetleri, 1700'lü yıllarda yaşamış Thomas Woolston'un iddialarıyla başlatır, Voltaire ve bir çok aydınlanmacının dayanaklarıyla devam ettirerek süreci Wilson'a kadar getirir ve bütün bu iddiaları entelektüel küstahlık olarak tanımlar, Berger'in desekülerleşme ile ilgili teorisini zamanın ruhuna uygun bir gözlem olarak onaylar.(Stark 1999:249-50) Buradan hareketle Brainbridge ile geliştirdiği teoride bilimsel gelişmelerin insana dair temel problemleri çözmemesi sebebiyle dinin duygusal ve sosyal yönüne duyulan bir ihtiyaç, bir gereklilik olduğunun altını çizmektedir. (Kirman 2017:138)

Sekülerleşme Teorilerinin bir diğeri ise desekülerleşmeci bakışa sahip olan sosyologlarla, klasik sekülerleşmecilerin birbiri ile kavramsal olarak aynı noktada buluşmadığını iddia eden eklektik paradigmadır. Bu paradigmaya göre, sekülerleşmecilerin fikirlerini desekülerleşmeciler yanlış anlamakta, dinin geriye gidişi ile ilgili yapılan tüm ifadeleri dinin yok oluşuna dair bir iddia olarak yorumlama hatasına düşmektedir. Ayrıca dinin geri dönüşüyle ilgili iddiaların desekülerleşmeciler tarafından fazla abartıldığı fikrindedirler. Din çokça kez teologlar ve sosyologlar tarafından geleneksel olan inanç yapısını anlatmak için kullanılmıştır. Fakat yeni dinler ve çağın yeni ruhundaki inanış kalıpları için din ve sekülerleşme ilişkisi artık başka bir kültürel değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır ve çelişkili bir görünüm arz etmemektedir. Hatta daha da ötesinde birbirini etkilemektedir. (Şengül 2020:327-238)

Sekülerleşme, yeni dini hareketlerin ortaya çıkmasıyla ilişkili en önemli kavramlardan biridir. Wilson sekülerleşmeyi Kilise'nin insan fikri ve eylemleri üzerindeki direkt etkisini yitirmesi, şeklinde tanımlamıştır (Wilson 2016:22). Elbette olguya genel bir perspektifle bakıldığında dinin otoritesini daraltan ve rasyonalitenin hayatın her alanına değerlendirme ölçütü olarak sokulduğu bir süreç şeklinde görülebilir.

Sekülerleşme ile ilgili sıklıkla kullanılan anahtar kavramların neler olduğu sorulduğunda "kurumsal farklılaşma ve ayrımlaşma" "özerkleşme" "rasyonelleşme" "bireyselleşme" "özelleşme" "göreceleşme" "bu dünyaya ait olma" "inanmama" "kilise dindarlığının çöküşü" "kilisesizleşme" "brikolaj" "aydınlanma miti" gibi bazı kavramlar sayılabilir (Kirman 2017:124).

Avrupa özelinde kilisenin önemini kaybetmesi olarak okuyabileceğimiz sekülerleşme sürecinin Türk toplumu için ne ifade ettiği de ayrıca önemlidir. Bir şekilde kurumsal dinin yansıması olarak kabul edilebilecek hilafet ve şerri hukuk gibi siyasi erk mekanizmalarına doğrudan bir itirazın getirilmesinin sistemli bir başlangıcı olarak sayabileceğimiz Jöntürkler'in pozitif tutumları, siyasetten toplum bilimine kadar her alanda pozitif bilimlerin uygulanmasını önceliyordu. (Balkız 2015:131)

Jön Türklerden Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar gelen süreçteki Osmanlı aydınının dönüşümü, Avrupa ve Özellikle Fransa'yla olan ilişkiler bağlamında öncelikli olarak İstanbul ve halkını etkilemiş, ardından sekülerleşme Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan seküler-modern eğitim ve kültür politikalarıyla tüm Türkiye'de belli bir kesimde karşılık bulmaya başlamıştır.(Berkes 2002:532-34)

Sorulması gereken, modernize olmuş bireyin Weber'in rasyonalitesini ve sekülerleşme tezinin ortaya koyduğu gibi bir sekülerleşmeyi tam manasıyla yaşayıp yaşamadığıdır. Türk toplumunda sekülerleşmiş kesimlerin , tam da Berger'in şu ifadesine benzer bir şekilde;

Ayrıca, toplumsal düzeyde sekülerleşme, bireysel bilinç düzeyindeki sekülerleşmeyle illa ki bağlantılı değildir. Bazı dini kurumlar birçok toplumda güç ve nüfuz kaybetti, ancak hem eski hem de yeni dini inanç ve uygulamalar yine de bireylerin yaşamlarında devam etti, bazen yeni kurumsal biçimler aldı ve bazen büyük dinsel coşku patlamalarına yol açtı. (Berger, Peter 1999:6)

Bir desekülerizasyonun içinde olup olmadığı fikrinin tam karşısında dinin bile sekülerleştiği veya eklektik paradigmanın yaklaşımına yakın bir şekilde dinsel olanla sekülerliğin her zaman bir çatışma içinde olmadan bir arada bulunabileceği gibi fazlaca farklı görüşün bulunduğu bir problemler evreni mevcuttur. Bu noktada önemli konulardan bir tanesi de, dünyanın kültürel aktarım anlamında her geçen gün biraz daha küçülen bir yerleşime dönüşmesidir. Bu sebeple yeni kültürlerin, melez inanç ve ifade biçimlerinin, ortaya çıkmasını anlamak için küreselleşmeden de etraflıca söz etmek gerekir.

2.1.2. Küreselleşme

Ulaşım teknolojileri, internet, ulus ötesi kuruluşların ortaya çıkması gibi bir çok aşama, modernleşmenin son adımı olan küreselleşmeyi kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu süreç kültürlerin birbiriyle rekabet içine girdiği ve dünyanın mekânsal uzaklık anlamında küçüldüğü bir dönemdir. Soğuk savaşın bitişiyle birlikte sınırlar belirsiz hale gelmeye başlamıştır. Giddens'a göre; Küreselleşme, uzak yerlerin birbirine yakınlaşmasına neden olan sosyal ilişkiler sebebiyle oluşan küresel bir etkidir. O, küreselleşmeyi yerel bir hadisenin millerce uzakta meydana gelen bir takım olayları şekle sokabilmesi olarak yorumlar.(Giddens 1991:64) Öyleyse küreselleşmenin getirdiği kültürel akışın kaçınılmaz bir sonucu da dinlerin, maneviyat tiplerinin ve her türlü mitin bu akışa dahil olmasıdır.

Bu her ne kadar küreselleşme öncesi dünya toplumlarının birbirleriyle aktif bir paylaşım ilişkisi olmadığını söylemek anlamına gelmiyor olsa da tek kutuplu dünyanın kaçınılmaz bir sonucu olarak, kültürel aktarımların had safhaya çıktığı söylenebilir. Basitçe yoga, Reiki Zen öğretisi, gibi uzak doğu kaynaklı pratiklerin postmodern insanının gündelik hayatına girmesi bile bu aktarımı görünür hale getirmektedir.

Böyle bir ortamda dünyanın başka bir köşesinde var olan kültürün, mitolojik bir alanından haberdar olmak eskisinden daha kolay hale gelmeye başlamıştır. Ölmüş mitlerin farklı coğrafyalardan alınarak medya yoluyla yeniden anlam kazanıp insan bilincinde yerini bulmasıyla, Ortodoks dinin, her türlü içsel tecrübeden yoksun hali insanların gözündeki heyecanını yitirmesine yol açmıştır. Tanrısal kahramanlar tapınaktaki yerini bir film jönü üzerinden anlamlı ve değerli hale getirmeye başardığında, artık dini olanla karizmatik olan insan zihninde birbiriyle karışmaya başlamaktadır(Campbell ve Moyers 2009:175).

Küreselleşmenin getirisi olan bir diğer olgu ise dini çoğulculuğun tüm toplum kesimlerine yayılmasıdır. Din bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya göç,medya gibi yollarla yayılırken diğer dinlerle karşılaşır.Küreselleşme ile zirve noktaya çıkan bu karşılaşmalar bazen bir dışlayıcılığı(Exclusivism) bazen ise aynı anda var olabilme özgürlüğü içinde bir kabulleniş(pluralism) beraberinde getirir.(Demir 2013) Bu kabulleniş; aynı anda var olabilmenin ötesine geçerek, öğretilerin birbirine karışmasına yani senkretizme de neden olabilmektedir.Çoğulculuğun dinsel alanla bir diğer alakası politik düzlemle yakından ilgilidir. Çoğulcu demokrasi, toplumdaki bir sınıfı etnik kökeni veya oligarşik yapıyı yegâne lider haline getirmemek adına uygulanan bir

çoğulcu toplum sisteminin adıdır. Dini çoğulculuk kültürel hareketliliğin artışıyla birlikte siyasal iktidarın olabildiğince fazla toplumsal grup ve kültürün yayılmasına yol açabilmektedir.(Arıcan 2011:28-29) Bu durum güçlü yeni dinler oluşturma fikrinin postmodern din adamı adaylarına cazip görünmesine neden olmuş olabilir Çünkü dine dair yeni bir şeyler söylemek ve yeni bir maneviyat üreterek bunun kitlesel pazarlığını yapmak belki de siyasal iktidar içinden pay alabilmenin kolay bir yolu gibi görünmektedir.

Kültürel sınırlardan arındırılmış dünyanın getirdiği bir başka boyut ise Senkretizm ve Eklektizmdir. Dinler birbirleriyle karşılaşma zeminini yakaladıkları alanda birleşme eğilimi gösterebilirler. Hinduizm ve Müslümanlık arası dinler, senkretik olarak adlandırılan inanışlara örnek olarak verilebilir.(Sayim 2001) Ayrıca globalleşme ile birlikte dinlerin birbiriyle karşılaşabileceği zemin genişlemiştir ve ortaya çıkan bazı eklektik yeni dini doktrinler, hiçbir ayrıma yer vermeksizin sentez oluşturma yoluna giderek her dinin belli kurallarını ve mitlerini, özü denebilecek desenlerini zamanın ruhuna uygun bir şekilde kabullenme eğilimine girmiştir. Bu sürecin postmodern dönemle hemen hemen aynı zaman aralığına denk gelmesi arasındaki ilişkiyi değerlendirmek bu sebeple önem arz etmektedir.

2.1.3. Postmodernizm

Postmodernizm, sanattan, kültüre, siyasetten, sosyal bilimlere kadar düşünce dünyası tarafından üretilen her türlü soyut temelin ve yapının güçlü bir değer sorgusuna tabii tutularak eleştirildiği düşünce dönemi olarak adlandırılabilir. Bunun yanında postmodernite ise, modernizmin yarattığı homojen kültür bakiyesinin dışında kalan ancak bir şekilde yeniden popüler düşünsel alanın içine eklemlenmeyi başarmış üretimlerdir. (Ritzer ve Stephisky 2013:638)

Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde insanoğlunun bilimsel aklın ortaya koyduğu birikimden epistemolojik olarak çıkardığı ders hiçbir olgunun tam ve kesin olarak anlaşılamayacağıdır. Giddens'in şüpheyle yaklaşıyor olduğu halde detaylı bir şekilde tanımlamayı tercih ettiği şekliyle postmodernizm; İlerlemenin hiçbir versiyonunun kabul edilebilir biçimde savunulmadığı bir bilinç şekline işaret eder.(Giddens 1991:46)

Buradan hareketle postmodernizmin hümanist fikirlere yani insan merkezli bir toplum etiği savunusuna getirdiği yıkıcı eleştirilerin bazı yeni dini hareketlerdeki evren-insan fikrine getirilen eleştirilerle, uyum içinde olup olmadığı merak konusudur.

Özellikle geleneksel kültüre bağlanma açısından yerel bir eksenle değerlendirildiğinde, Türk toplumundaki yeni dini hareket örnekleri için insan hala bir “eşrefi mahluk” mudur? Sorusu irdelenmeye değerdir.

Bu bağlamda insanoğlu kurumsal olanın yeniden bir anlam üretmeyeceğinin de bir noktada farkındadır. Öyleyse postmodernitenin insanın modern zamanda üretmiş olduğu soyut her türlü örüntüyü önce mitlere çevirip sonra mistifize etmeye başladığı söylenebilir. Açıkça örneklemek gerekirse postmodern insan; bu bakış doğrultusunda Dünya dışı yaşamların aşkın bilgiler taşıdığına, kainatın bir süper bilgisayar tarafından idare edildiğinde inanmaya başlayabilir. Genetik bir transhümanizm varlığına dair vaatler, artık insandaki ölüm korkusuna çözüm getirmek için üretilmiş bir ölüm ötesi inanç biçimi olarak değerlendirilirse fazla ileri gidilmiş olmaz. Harari’nin çağımızın inanç denemeleriyle ilgili

Yeni din artık Afganistan’da bir camide değil, laboratuvar ortamında ortaya çıkma ihtimali taşımaktadır. Sosyalizm nasıl buhar ve elektrikten müteşekkil bir kurtuluş vaadiyle dünyayı ele geçirdiyse, teknoloji dinler de algoritmalara ve genlere dayalı bir kurtuluş vaadiyle dünyayı fethedebilir. (Harari 2020)

İfadeleri açıkça Hristiyanlar tarafından saygı duyulan bir azizin misyonunu kaybetmeksizin yeniden yorumlanabileceğine ve kolayca başka galaksiden gelmiş koruyucu, dünya ötesi bir varlığın enkarnasyonu ve bunun gibi birçok şey olarak yeniden inşa edilebileceğine işaret eder. Öyleyse bilimsel söylemin bizzat bir mit unsuru haline gelerek sözde-bilimsel bir formda metafizik alanın dayandırıldığı bir nevi doğrulama aracı olarak kullanılabildiği düşünülmektedir. Bilim mi mitleşiyor yoksa mit mi bilimselleşiyor? Problemini doğuran bu düşünce tarzı aslında doğrudan postmodern bir zihnin dine, gerçekliğe rasyonaliteye ve mitsel olana yaklaşımı hakkında ipuçları sunmaktadır.

Aydınlanma ile net olarak başlayıp küreselleşme ile dünya geneline yayılan ve büyük kitlelerin mikro gruplara bölünmesiyle postmodern dönemde her geçen gün biraz daha görünürlüğünü arttıran bireyselleşme bu bağlamda anahtar kavramlardan biridir.

2.1.4. Bireycilik

Modern insan kolektifin parçası olmaya devam etse de her geçen gün Ortaçağ ve öncesindeki durumundan hakları, özgürlükleri, vicdani hürriyeti itibariyle net bir şekilde ayrılmaya başlamıştır.(Voltaire 2016:772) Liberal düşüncenin gelişmesiyle birlikte bireyin temel yaşam koşullarının iyileşmesi ve kendi başına bir önem ifade etmesi anlamına gelen bireycilik batı dünyasının yarattığı bir değerdir. “Ben” kavramının önemli kaynaklarından birini 18.yüzyıl romantizminin kendini sürekli dışarıdakine ifade etmek isteyen tavrı olarak değerlendiren Taylor, aslında otantik bir benlik arayışının kaçınılmaz bir sonucu olarak modern bireyin, gerçek benliğini keşfetmek amacıyla “anı yaşa” “hayalini gerçekleştir” gibi mottolara sığındığını söyler.(Ritzer ve Stephisky 2013:571) Bu da aslında aktivist bir tutumla kendini var etmek isteyen bireyin, kendi özünde belli hakikatler bulma istencini açıklamaktadır.

Bireyciliğin politik, felsefi ve ekonomik hatta hukuki boyutları vardır. Fakat bir kapsam içine alınması gerekirse burada dinsel bireyciliği açıklamak daha doğru olacaktır. Vicdan hürriyetinin gelişmesiyle birlikte, kilisenin yarattığı baskıcı tutumunun ortadan kalkması Avrupa’da bireyin dini düşünce konusundaki özgürlüğüne dair hassasiyet yarattı. Herkesin yaratıcıya kendi doğru kabul ettiği yolla inanmak, kendi ruhunun akıbetinin ne olacağı konusunda karar vermek özgürlüğünün olduğuna dair sesler yükselmeye başladı (Ünal 2010:8-10) . Yani dinsel bireycilik; kişinin kendi manevi ve metafizik alanını hiçbir ön koşul ve kurala bağlı kalmaksızın inşa edebilme özgürlüğüdür. Böyle bir dönemde herhangi bir ruhban veya manevi bireyin aracılık etmesine karşı protest tavrıların ortaya çıkmasıyla, Tanrı-insan arası bir iletişim kurumu olarak çalışan pek çok dinsel yapı birey eksenli bir seküler erozyona uğramaya başladı denilebilir.

Bu bağlamda Türkiye için dinsel bireyciliğin mevcut durumunun nasıl bir süreçle oluştuğu düşünüldüğünde Cumhuriyet sonrasında ilan edilen tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dair kanuna bakılabilir. Herhangi bir dini otoritenin kurulması ve kutsal bir misyona sahip olma iddiasında bulunmanın yasaklandığı kanun, dönemin modernist zihniyeti ile iradenin öznelliğini koruma amacı güden bir kapsama sahip olarak görülmüştür. Bu bağlamda kendisini laik, seküler ve modern olarak adlandıran bir toplumsal grubun ruhsal birlikteliği olarak ruhçuluk incelendiğinde zihniyetin içerisine “kula kulluk etmek” “aklını kiraya vermek” ve benzeri bazı, kültleşme ve manevi gruplaşma karşıtı söylemlerin yerleştiği görülebilir.

Kendi bilincini ve inanacağı şeyleri herhangi bir kolektif kuruma emanet etmek istemeyen bu seküler birey, her ne kadar dogmalara karşı bir görünüm arz etse de metafizik olana dair merakları ve bu alanda yarattığı mitsel örüntüler son bulmamıştır. Yirminci yüzyılın son yarısında ve yirmibirinci yüzyılda Yeni Çağ'ın getirdiği maneviyat formlarına bakıldığında, birey artık bir dini grubun içerisinde kalarak hangi manevi pratikleri istiyorsa eklektik bir tutumla kendi başına ders programı seçer gibi seçebilmektedir.(Arslan 2006:16)

2.2. Cumhuriyet'le Birlikte Büyüyen Metafiziksel Birliktelik: Yeni Ruhçuluk

2.2.1. Bilgi ve Ruh Kahramanı: Bedri Ruhselman

Yeni Ruhçuluğun tam olarak nasıl bir hareket biçimi olduğundan bahsetmeden önce kurucusu olan Bedri Ruhselman'dan ve onun hayatına Yeni Ruhçular tarafından yüklenen anlam ve değerden bahsetmek gerekir. Dr. Bedri Ruhselman 1898 yılında dünyaya gelmiş ve gençliğini Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamıştır. İstanbullu'dur. Annesi de babası da asker kökenli ailelerden gelmektedir. Kendi anlattığı bir anıdan yola çıkarak metafizik tecrübelerle olan merakının çok erken yaşlarda başladığı söylenebilir. İddiaya göre daha beş yaşındayken önceki yaşadığı bir hayatla ilgili çok net hatırladığı anıları annesine sürekli sorduğu için sert bir şekilde uyarılmıştır.

On yaşında müzik konusunda hayli yetenekli olduğu fark edilmiştir. 12 yaşına geldiğinde “Cinlerle Haberleşme” isimli bir cep kitabı bulmasıyla Ruhselman'ın hayatı değişir. Evin tavan arasına saklanarak kendi başına bazı çağırma seansları yapmayı dener. Ruhselman'ın ölüm ötesine dair duyduğu merak o kadar yüksektir ki, Kabir azabı ve defin sonrası ruhun durumu ile ilgili okuduğu şeyler sebebiyle daha 12 yaşındayken mezarlıkta sabahlamıştır. 15 yaşında babası ve arkadaşları bir aradayken bir çağırma seansı yaparak, I Dünya savaşının çıkacağına dair haberler alır. Savaş döneminde eğitim alması için bir denizaltına bindirilerek İstanbul'a Kabataş Lisesi'ne gönderilir. Eğitimi devam ederken Hakikat-i Muhammediye isimli eserle karşılaşır. Şehitlerin cennete gideceğini gördüğünde Kurtuluş Savaşı'na katılmaya karar verir.

Bunu kimseye söylememesine rağmen, Aksaray'da karşısına çıkan ihtiyar bir medyum trans halinde bu işin sonunda cennetin olmadığını ve eğitimine önem vermesi gerektiğini söyleyerek onu uyarır. Korku ve üzüntü içinde kalan Ruhselman her şeye rağmen askerlik şubesine adını yazdırır ve teslim vakti geldiğinde bizzat “Miralay Mustafa Kemal” tarafından verilen imzalı bir kart ile “Okuması ve ülkesine hizmet

etmesinin daha yerinde olacağı, yaşının çok küçük olduğu” gerekçesiyle engellenir. Önce tıbbiye eğitimi almaya başlasa da müziğe olan merakı sebebiyle buna bir müddet ara verir. Bu sırada Prag’ta Konservatuvar’a yazılır. Orada vakit geçirdiği süreç boyunca İngilizce Fransızca ve Almanca bilgisiyle Allan Kardec, Leon Denis, Gustave Geley gibi Ruhçuların teorik üretimlerini detaylı bir şekilde inceleme fırsatı bulur. Cumhuriyetin ilanının ilk yıllarında Türkiye’ye dönen Ruhselman, bir süre müzik öğretmenliği yapar ve Tıbbiye eğitimine devam eder. Üniversiteden mezun olur ve İzmir’de bir muayenehane açar. Hüseyin Saadetin Arel ile birlikte ruh çağırma seansları yaparlar. Bu seanslarda “Üstad” ismine sahip bir varlığın bazı bilgelikleri aktardığı iddia edilmektedir. Afganistan’a doktorluk vazifesi için giden Ruhselman burada üç ciltlik Ruh ve Kainat isimli eserini tamamlar.

İşte bu Yeni Ruhçuluk ekolünün başlangıcı anlamını taşımaktadır Uluslararası Ruhçu Derneklerle entegre çalışmalar yürütür ve sıklıkla sempozyumlara katılır. 1950 yılında Metapsişik Tetkiler ve İlmi Araştırmalar Derneği’ni kurar. Ruhsal deneyimini belli bir noktanın ötesine taşıdıktan sonra, “Mustafa Molla” “Şihap” “Kemal Yolcusu” gibi adlarla kendilerini tanımladığı iddia edilen bedensiz bazı varlıklardan çağırma seanslarında bilgiler almaya başladığı söylenir. İnanılana göre her seferinde hiyerarşik olarak daha aşkın bir varlığın bilgeliğine operatörlük eden Ruhselman son celselerinde “Meşale” ve “Önder” isimindeki varlıklardan bilgiler almıştır.

Hayatının bu aşamasında çok ciddi efor sarf ederek Ruhçuluk’la ilgili oldukça yoğun bir külliyat ortaya koyan Ruhselman, takip edenleri tarafından, bir yol açıcı, bilimsel bir kürsünün kurucusu, hipnoz ve trans konularında çağının ötesinde bilimsel yeterliliğe sahip bir bilge olarak görülmektedir. Bütün bu bilimsel görülen kişiliğinin yanında öte alemde hala aşkın vazifelerle ilgilendiğine dair düşünceler mevcuttur. Yaşadığı dönemde de Ruhçular tarafından “yukarı” olarak adlandırılan “Ruhsal İdare Mekanazması” ile dünya arasında köprü görevi gören bir konumda kabul edildiği açıktır.(Arıkdal 2017:178)

2.2.2. Tamamlayıcı ve Yerelleştirici Lider: Ergün Arıkdal

Bilgi devrinin kurucuları ve insanlığa bu kapıyı açan Nur Varlıkları’nın sabit kararları doğrultusunda ,ufuktan doğacak olan güneşin yere ilk düşen hüzmelerinin aydınlattığı şuur sahiplerinin himmetiyle vazife baştan sona kadar tamamlanacaktır.(Arıkdal 2003:324)

Ergün Arıkdal'ı Ruhçuluk öğretisinde ayrı bir noktaya koyan en önemli olgu belki Ruhçuluk açısından değil ama sosyolojik analiz ve zihniyet örüntülerinin tespiti açısından “Anadolu Misyonu” isimli eseridir. Ruhçuluk öğretisinin toplumsal hafıza ve zihniyet ile bağlanma sürecine nasıl girdiğini gözlemek anlamında bu içerik oldukça önemlidir ve çalışmanın ilerleyen kısmında bu boyuta değinilecektir. Bu bağlamda çalışma içerisinde sıklıkla yorumlama ve analiz amaçlı kullanılacak ana eserlerin sahibi olması ve Ruhçuluk tarihindeki önemi nedeniyle Ergün Arıkdal'dan da bahsetmek gerekliliği oluşmuştur.

Arıkdal, babasının memuriyeti sebebiyle çocukluk yıllarında Türkiye'nin birçok kentine seyahat ederek büyümüştür. Ortaokul yıllarında felsefi okumalar yapmaya başlamış entelektüel yönüne gençlik yıllarından beri çok önem vermiştir. Erken yaşta babasını kaybetmiş, Mersin'de başlayan lise serüveni boyunca yatılı okullarda kalmış ve son olarak İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olmuştur. Ruhçuluk ile tanıştığında henüz on altı yaşındadır. Ancak Metapsişik İlmi Araştırmalar Derneğine bir üye olarak katılımı İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girişinden sonra gerçekleşmiştir.

Ruhçuluk Ekolünün kendine has öğretilerine pek çok pratik ve teorik katkıda bulunan Arıkdal, Aynı Ruhselman'ın “Üstad” ile yaptığı iddia edilen görüşmelerde olduğu gibi, Sadıklar Planı Tebliğleri olarak bilinen celselerde operatörlük yapmıştır. Bedri Ruhselman'ın ölümünden sonra Metapsişik İlmi Araştırmalar Derneği'nin başına geçmiştir. Bu sırada Ruh ve Madde yayınlarını kurmuş, Ruhçuluk alanında pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Meta FM isimli radyonun kuruculuğu, birçok seminer ve özel çalışmaları bulunmaktadır. 6 Ocak 1997 yılında hayatını kaybetmiştir. Hala Türkiye Ruhçuları tarafından oldukça özel bir yere sahip önemli bir yol gösterici olarak görülmektedir.(Arıkdal 2017)

2.2.3. Yeni Ruhçuluk Hareketi'nin Temel Kabul ve Değerleri

Her şeyden önce, Yeni Ruhçuluğun bir din olup olmadığı ile ilgili soruların ortaya konması doğaldır. Çünkü iddiaları ve yöntemleri ile son derece olgusal ve pozitif bilimler kavramları ile iç içe görünen bir yapının din olmasıyla ilgili soru işaretleri kolayca oluşabilir. Yine de Ruhçuluk her şeye tek ve aşkın bir tanrının kabulü ile başlar. Bu açıdan bazı manevi önerilerin ön kabulü ile değerlendirildiğinde hiç değilse dinseldir denmekte bir mahsur yoktur gibi görünebilir. Ancak grup üyelerin ve öğreti yayıncılarının bu noktada kendilerini ifade edişleri şekliyle Yeni Ruhçuluğun yeni dini

hareket mi, maneviyat mı, yoksa literatürde olan tasnif ve tanımların dışında bir şey mi olduğuna çalışmanın ilerleyen kısımlarında daha detaylı değinilecektir. Bir diğer önemli husus ise diğer yeni çağ inanışlarının Ruhçuluk’la ayrıldığı temel noktalardan bir tanesi olan, Tanrı’nın kendisine erişilemez ulaşılamaz ve bütünüyle idrak edilemez bir dokunulmazlıkta anlaşılmasıdır. Bu sebeple, Ruhçuluğun temel yapısı içerisinde insan ve tanrı arasında bir merdiven, düşünüldüğü anlamda insanın aslında tanrı olduğuna yönelik bir alt metin bulunmamaktadır. (Ruhselman 2017:31)

Başka önemli bir nokta Tanrı’nın ulaşılmazlığından farklı olarak Evren’in anlaşılabilirliği. Basitçe özetleyecek olursak ulaşılmaz Tanrı, evrende insan aklının anlamayacağı sayısız varlık kombinasyonu yaratmıştır. İnsan bunların merkezinde olmaktan uzak, sadece onlardan bir tanesi olma özelliği taşır. Önemli bir basamakta olmasına rağmen insan tekamül adı verilen bir ruhsal inisiyasyon yani manevi ilerleme sistemiyle daha aşkın bir varlığa dönüşebilir ve bazı olağanüstü beceriler kazanabilir. Görüldüğü gibi bu “Tekamül” fikri Yeni Ruhçuluk Hareketinin merkezinde yer almaktadır.(Arıkdal 2018:22)

Ayrıca Ruhselman’ın fikirlerine göre ruhlar dünyadaki varlıklara zorunlu olarak bağlanmaktadır. Çünkü tekamül denen yükseliş her ruh için mecburidir. Ruhlar aynı fizik yasaları gibi ‘İlahi Yasalar’a tabii olarak bir mecburiyet içerisinde varlıktan varlığa geçerek sürekli bir deneyim kazanma durumu içerisinde dirler.(Ruhselman 2017:89) Buradan hareketle, reenkarnasyon fikri Yeni Ruhçuluğun temelindedir. Fakat bir farklılık olarak ölen kişinin ruhu dünyada doğmak zorunda değildir. Başka gezegenlerde veya evrelerde bilinmeyen galaksilerde hatta farklı gerçekliklerde doğarak tecrübelerine farklı tecrübeler de katabilirler. Yani Yeni Ruhçuluk fikirleri içinde evren sonsuz olduğundan dünya dışı yaşam da kaçınılmazdır.

Dolayısıyla Evren İlahi yasalarla yönetiliyorsa, bu düzenli yapının idaresi için tekamül etmiş bazı ruhlara ihtiyaç vardır. Evrenin bir ahenk içerisinde yürümesi aşkın hale gelmiş ruhlar tarafından sağlanır. Bu da ancak bulunduğu okulu yüzlerce reenkarnasyonla tamamlayan ruhun önce Sevgi Planı adı verilen bir cennete ardından bunun da ötesine geçerek, Vazife Planı’na yükselmesiyle ve idarede bir görevi üstlenmesiyle olur. Dünya bu evren içerisinde oldukça geri bir yere sahiptir. Görüldüğü üzere Yeni Ruhçuluk ekolü birçok yönüyle insan merkezci bakışın tam karşısında yer alır. Dünya ve insanı bir takım hakikatlerin merkezi yapmaz, aksine onları büyük ve işleyen bir düzenin gayet sıradan ve önemi itibariyle diğerlerine göre hiç de ön planda olmayan bir yere koyar. (Ruhselman 2017:10)

Son olarak ruhların tekamül etmesini mümkün gören Ruhçuluk, herhangi bir ruhani rehberi, yol göstericiyi ve akıl hocasını şart koşturamaz. Bu açıdan bakıldığında, örgütlenme şekli olarak geleneksel cemaatlerden farklı bir görünüm arz etmektedir.

Belki de yeni dini hareketler ile ruhçuluk arasında benzerlik olarak görebileceğimiz en temel düşünce tarzlarından bir tanesi, dünyanın bitişine dair olan fikirlerin çokluğudur. Bir çok dini inanış ve mistik öğreti aynı zamanda bir kıyamet algısına sahiptir. Yeni Ruhçuluk'ta bu durumun ne şekilde olduğunu anlatabilmek için önce apokaliptisizm kavramını açmak ve Yeni Ruhçuluğun kapsamında ne şekilde bulunduğundan bahsetmek gerekebilir.

2.2.4. Yeni Ruhçulukta Kıyametçi Tutumlar: Büyük Hasat

Apokaliptisizm, ya da diğer adıyla kıyametçilik, özel bir tarih ve sonrasında bütün dünyada köklü bir değişiklik, yıkım, toplumsal çöküş, yok oluş veya küresel bir facia ile yeni bir evrenin başlayacağına olan inancı ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Genelde dini inanışların tasnifinde çokça göze çarpar. Tasniflerin büyük çoğunluğunda Hristiyan vahyi ile gelen üstü kapalı bir kehaneti anlatmak için kullanılır. (Crossley ve Lockhart 2021)

Özellikle fanatik Hristiyan dini gruplarda gözlemlenen bir inanç olduğu için kesin bir kıyamet ve yargılama ile hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak bu çalışma içerisinde kavram özel bir tarihten sonra dünyanın yaşayacağı mutlak bitiş ifade etmeyen bir yıkımı ve dönüşümü anlatmak için kullanılacaktır.

Buradan hareketle Yeni Ruhçuluk içerisinde apokaliptik bir anlayışın olduğu söylenebilir. Dünyanın geleceği ve yeni çağ ile ilgili söylemleri bir hayli fazladır. Bunların en başında, İlahi Nizam ve Kainat'ın bizzat kendi basılma şekli gelmektedir. Türkiye'de yeni ruhçuluğa mensup kişiler için İlahi Nizam ve Kainat isimli kitabın baskıya gireceği tarih büyük bekleyişi beraberinde getirmektedir. Birçok ruhçunu İlahi Nizam ve Kainat kitabını içinde Yeni Çağ'a dair çözülme bekleyen gizemlerin olduğunu düşünmektedir. Kitabın yazarı 1959 yılında notere teslim ederek ölümünden çok sonra belirlenen bir tarihte basılmasını istemiştir

Ruhselman, "Önder" adı ile tanımladığı "Büyük Vazife Planı"ndan yani aşkın bir ruhsal varlıktan aldığını iddia ettiği bilgilerde, dünyanın önündeki yüz yıllık bir süreçte önce iklim değişikliklerinin ve sonrasında büyük yer şekilleri hareketlerinin olacağını, volkanik patlamalara depremlerin eşlik edeceğini ve çok büyük fay çöküntüleriyle

insan toplumunun kitleler halinde öleceğini, hatta daha önce ölüp öte aleme gitmiş ruhlarında sırf bu hali yaşamak ve kıyamet tecrübesiyle ruhsal tekamüllerini arttırmak için reenkarne olduklarını bu yüzden dünya nüfusunda ciddi bir patlama olacağını ve nüfusun 6-7 milyar arasına dayanacağını iddia etmiştir. Dünya okulunun kapanması anlamına gelen bu süreçle ilgili olarak, bunun dünya için ve hatta insanlık ırkı için nihai bir son olmadığını ancak kalan ufacık bir grubun yaşadıkları büyük hadise sonucunda delirerek bütün bildiklerini unutacaklarını söylemiştir. (Ruhselman 2017:278-87)

Bütün bu kehanet, ruh, medyumluk, sevgi planı ve benzeri tutumların Yeni Ruhçuluk içinde mevcut olmasına rağmen, bunlar bir kurtarıcının gelişini beklemek veya yeryüzünde yeni bir cennet kurma hayali ile ilgili değildir. Aksine ruhçuların bu bilgilere bilimsel yöntemlerle alınmış, yorum ve kutsal amaçlara hizmet etmeyen olgusal durumlar olarak baktıkları görüşü daha baskın görünmektedir.

BÖLÜM III

ADANA ÖRNEĞİNDE YENİ RUHÇULUK HAREKETİNE DAİR

SOSYOLOJİK BİR ANALİZ

3.1. Tanrı'ya İnanmıyorum Tanrıyı Biliyorum: Mekanikleşen Maneviyat

Dinin toplumsal bir olgu olarak ele alındığı kurucular döneminde neyin dine ait olduğu ve neyin olmadığı ile ilgili Durkheim bir ayrım ortaya koyarak kutsal ve profan kavramlarını üretti. Böylece dine ait olan ile din dışı olan nesne ve kavramların net bir ayrıma tabii tutulması mümkün hale geldi denilebilir. Kutsal; saklı, muğlak, sadece içsel olarak erişilen, dokunulmaz gibi anlamlara gelmektedir. Profan ise kutsal olmayan sıradan olan, dünyaya ait anlamlarını taşımaktadır (Kirman ve Özbolat 2017:37). Ancak bu iki alanın birbiri arasındaki ayrım bazen çözülemeyecek biçimde karışabilir. Yeni Ruhçulukla ilgili kaynak değerlendirilmelerinde bu sınırlılıkların değişimini birkaç örnek üzerinden göstererek başlamak daha uygun olacaktır.

Artık Dünyada iman değil, bilgi olarak anlayış çağına girilmiştir. Hem de birkaç yüzyıldan beri. Bu çağın maddeci cephesinde bilgi ve anlayış alabildiğine hızla ilerlerken acaba maneviyatçılar ne yapıyor? Sadece teyitler arayan laf ebeliği ve masalcılıktan başka hiçbir şey [...] Bilim ve mistisizmin sentezini yaparak iki aşırı ucun tevilini sağlayabilecek tek realite ruhçuluktur. (Arıkdal 2018: 230)

İlk bakışta katı pozitivist bir düşünce tarzı gibi görünen bu açıklama son kısmıyla birlikte değerlendirildiğinde spiritualist bir fikir olduğu görülebilir. Buna rağmen mistisizmi imani bir duruşun ve kutsalın bir konusu olmaktan çıkarmış ve seküler bir zeminde ele alarak profan bir hale getirmiştir.

Daha önce de bahsedildiği gibi ruhçuluğun yapısı içerisinde reenkarnasyon yoluyla ilerleme göstermiş ve hatta bazen maddesel dünyayı terk ederek başka boyutlara gitmiş aşkın varlıkların olduğuna dair bir fikir bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili KK1(49) 'e Ruhçulukta bu varlıklardan bir şifa ve himmet, rabıtaya benzer bir enerji akışı gibi etkileşimler beklenip beklenemeyeceği soruldu. KK1 :

Araya bir tampon ya da bir evliya koymak gibi bir şey yok, İslamiyet'in yanlış anlaşıldığı bir kısım olarak bahsediyorum. Ama duamız da bir tesirdir ve mekanik bir olaydır manevidir ama madde kainatı içinde gerçekleşir. Biz şunu düşünüyoruz manevi olan şeyler madde kainatının dışına çıkmıştır diyoruz çünkü hissetmiyoruz görmüyoruz manevi o zaman! Hayır. Öyle bir şey yok.

Görüldüğü gibi Arıkdal'ın mistisizm için ifade ettiği durumun bir benzeri olarak burada da metafiziksel alanın dünyevi bir ölçüye indirgendiği bir akıl yürütmeye karşılaşıyoruz. Böylelikle bir olgu olarak dua; başlı başına kutsal alandan çıkarılmakta ve mekanikleşmekte, profanlaşmaktadır. Yine aynı şekilde, bir örnek üzerinden gidersek, dini hikayeler içerisinde yer alan keramet, mucize ve benzeri metafiziksel unsurların yeniden yorumlanıp dinsel alandan çıkarılarak yeniden inşa edildiğini görebiliriz

Ruhçuluk bilimin mucizeleri ile dinin mucizelerini elinde tutan tek realitedir. Mesela Tayyi Mekan fenomenini açıklayabilen yegane realite ruhçuluktur. Ne fizik, ne mantık ne de ilahiyat değil açıklayabilsin bu olayı anlayamaz bile, Hz. Muhammed'in Miracı'nı Hz İsa'nın ölüp dirilmesini ne bilim, ne din açıklayabilir. (Arıkdal 2018, 231)

Böylece artık kutsal figürlerin başına gelen mucizelerin bütün mekanik süreçleriyle izah edilebileceği iddiası ortaya çıkar. Bu şekilde bakıldığında Ruhçuluk fikri kendisini bilimden de dinden de ayırıştırarak üçüncü bir yolun üzerine yerleştirir. Kültür ve inançlarla ilgili bir çalışma içerisinde olacağı ifade edildiğinde görüşmenin başında KK2(77): *“Yeni Ruhçuluk ve insanın gerçek doğası, aşkın yanıdır. İnanç konusu değil, bir fenomendir.”* Diyerek daha en baştan dini ve imani bir sürecin içinde olmadığını ve bunu böyle görmediğini belirtmiştir. Kendisini bir Yeni Dini Hareket hatta, dini bir hareket içinde görmeyen bu insanlar görüşme süreci boyunca maneviyat gibi kavramların kullanılmasına bile negatif bir hassasiyetle yaklaşmıştır. Öyleyse metafiziksel kavramları kendilerince teknik bir fenomen olarak değerlendirip bütün bu içerikleri herhangi bir kutsallaştırma sürecine tabii tutmadıkları söylenebilir. Bu grup özelinde din sekülerleşmiştir ve sekülerler dindarlaşmıştır gibi kesin bir tanılama yapmak yerine, dinin içindeki metafiziksel unsurların sekülerleştiğini ve bu kavramları yeniden yorumlayan bir seküler maneviyat arayışının varlığından söz etmek mümkündür. (Sarı 2018:152) Bu konuyla ilgili Tanrıya inanılır mı? Yoksa bu da fenomen midir? Sorusuna KK1 (45) cevap veriyor:

İnanç insanların gelişiminde bir seviyedir, bir yerden sonra anlamak ve bilmek seviyesine gelirsiniz inanca ihtiyaç duymazsınız. Kabullenirsiniz, dinler bu inancı geliştirmek içindir ama son noktalarında artık bu tartışılmaz. Bizim çalışmalarımızın hiçbirinde inanç yoktur bakın inançsızlık vardır demiyorum ama inanç gibi bir seviye yoktur biz bir şeyin varlığını anlamaya çalışıyoruz bir beden ruh ilişkisine inanıp da oturmamız oturduğumuz yerde.

Buradan hareketle aslında Yeni Ruhçuluk hareketi için din karşıtı bir tutum olmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür ancak bu durum onu başlı başına bir Yeni Dini Hareket haline getirmemektedir. Bunun yanında buradaki çalışmalar genellikle metafiziksel alanları kapsıyor olsa da dinsel veya kültürel olduğunu söylemek için yeterli bir bulgu olup olmadığı da elbette tartışmaya çok açıktır. KK7'ye Ruhçuluk sizce bir din midir? İfade etseniz nasıl edersiniz diye sorulduğunda şöyle cevap veriyor:

Ruhçuluk bir din değildir ama her şey dine dönüşme eğilimindedir. İslamiyet temelinde de aslında dini ortadan kaldırma amacı güder. Sapmış toplulukları doğru raya oturtma misyonundadır. Ama insan her şeyi bir formül üzerinden anlamaya çalışıyor. Sonra o algılama araçlarını tapınma araçlarına çevirmeye başlıyor. İnsanda bir perde oluşuyor saf gerçeğin önünde, Ruhçuluk asla bir din değildir ama bir öğretilerdir. Toplamlar her şeyi dinleştirir. Bu normaldir. Bu geçişler kabul edilebilir. Çokluktan birliğe doğru gitme duygusunu taşımak, hoşgörü ve herkesin bir bütünü parçası olduğunu anlayabilmek esastır.

Görüldüğü gibi katılımcı Ruhçuluk öğretisini bir din olarak kabul etmiyor. Hatta İslam'ın aslında bir din değil öğreti olduğunu ve insanların onu dar algılayışlarla din hale getirdiğini, yani dinin toplumsal bir kalıplaştırma ve formülleştirme yolu olduğunu söylüyor. Bu söylem biçimi, katılımcının dini dünyevi ve toplumsal bir üretim olarak kabul ettiğini sonucunu ortaya koymaktadır. Böylece dini olan aşkın ve ilahi bir öze sahip olmaktan çıkmakta ve tamamen insanın akıl süzgecinden geçirdiği kutsallığını yitirmiş bir anlayış şekline dönüşmektedir. Yine KK2 kendisini manevi olarak nasıl tanımladığını sorusuna:

Kendimi "manevi olarak", enkarne olmuş bir ruh varlığı olarak tanımlarım. Ruh varlığının inancı yoktur ama ruh varlığının tezahür uzantısı olan bedensel benin bir inancı olabilir. Bedensel ben inançsız, ateist, deist olabilir. Ben Müslüman bir ailede doğduğum için Müslümanım ama ondan da önce insanım.

Kendisinin dünyevi varlığını bütüncül olarak ötede bir ruh ile bağlı gören katılımcı, aynı kendi bedensel varlığı gibi dinini de dünyevi bir süreçle tanımlamaktadır. Yani burada kalıcılık arz eden “ruh olma hali” iken geçici ve dünyevi olan doğduğu coğrafya, aile ve sosyal kültüre göre değişiklik gösteren her şeydir ve kişinin kendini Müslümanım diye tanımlamasına rağmen bunun kendi varlığındaki geçici bir detay olduğunu düşündüğü sonucu çıkarılabilir. Böyle bir durumda bu kişinin, dini kalıcı bir hakikat olarak gördüğünü söylemek mümkün olmadığı gibi metafiziksel örüntülere olan yakınlığına rağmen hala seküler olduğu söylenebilir.

Kendisine, spiritualist fikirlerin dışında olan ve bu tip metafiziksel şeyleri bütünüyle reddeden materyalist bilim insanlarının da olması hakkında ne düşündüğü sorulduğunda KK1

Çok haklılar, bilim adamlarının özellikle şahsi fikrimce her şeyi görüp araştırma yapıp bunların arasından en iyileri ve gerçeği arasından en doğrusunu bulabilme kapasitesi olabilmesi için, hiçbir şeye inanmaması hatta anarşist ruhlu olması gerekiyor. Çünkü neden? Kafa tutması gerekiyor! Ondandır korkmaması lazım. Onlarla da bu konuyu tartışmanın manası olmayacağını düşünüyorum ve bu onların işi değil, buna inanarak hatta bunu bilerek bunu yapamazlar hiçbir şeye inanmamaları hatta birbirlerine inanmayarak tartışmaları lazım ve çok açık seçik olan bir gerçeği bile tekrar tekrar denemeliler.

Görüldüğü üzere kişi kendisini ruhçu olarak ifade etmesine rağmen ruhçuluğu doğrulamayan bir tavırla bakanları reddetmek bir kenara dursun bu tip eleştirileri ve şüpheli yaklaşımları hem doğru hem de ilerlemeci buluyor. Bu durum tam olarak çelişkili görünen iki gerçekliğin aynı anda bir arada bulunabilmesinden dolayı akla postmoderniteyi getirmektedir. Tam olarak bu sebeple, dünyada Deneysel Ruhçuluk olarak da adlandırılan hareketin Türkiye’de yeni bir formu diyebileceğimiz Bedri Ruhselmancı bu çizgi, aslında geleneksel ruhçuluktan, hatta okült, ezoterik ve mistik inançlara sahip bir çok yeni dini hareketten ayrışır. Her ne kadar reenkarnasyon, ruh,

Tanrı, dua gibi kavramların varlığı konusunda ikna olmuş gibi görünse de bunları bir akidenin veya inancın parçası gibi görmez, “kendince bilimsel” olarak görür ve kutsallaştırmaya sokmayan bir görünüm arz eder.

KK4 şüpheciliğin kendi seçimlerinde önemli olduğunu belirtmek adına, hikayesini anlatırken hakikat arayışını:

Kendi araştırmamızı yapmadan, yalap şap bilgilerle bana göre hiçbir yere gidilemiyor. Ancak septik bir akıl aracılığıyla okuyup, ancak okuyup araştırarak, soruşturarak farklı kültürlerden küçümsemeden, inceleyebileceğimiz eserleri inceleyip kendi harmanımızı, kendi sentezimizi oluşturduğumuz zaman bu çalışmaların tekamülümüze çok büyük katkısı ve dönüşümü olduğunu düşünüyorum.

Şeklinde ifade ediyor. Mülakatlarda şüphecilik, sorgulamak, bilimsel dayanaklar gibi rasyonel alana ait olan kavram ve düşünce kodlarıyla sıklıkla karşılaşmıştır. İfade edildiği şekliyle “küçümsemeden” önerisi burada katılımcının doğu kültürleri ve mistik öğretilerin, materyalist algı tarafından küçümsemediğine yönelik düşünceleri olduğu kanaatini oluşturmaktadır. İlave olarak kendi sentezini oluşturmak şeklinde adlandırılan süreçte eklektik bir hakikat inşasının izlerini görmek de mümkündür. Burada aynı, yüzlerce parçası olan bir lego setinin içinden dilediği parçaları kullanarak kendine göre bir hakikat yapısı inşa etme örneğinde olduğu gibi, lego teorisindeki bireyci seçimlere özgü maneviyat inşasına oldukça benzer bir durumu görmek mümkündür.(Kirman 2017:117)

Görüşmenin yapıldığı kişilerin, genel olarak beyaz yakalıların pozitif bilim ve mühendislik alanlarını kapsayan kısmı oluşturmaktadır. Kişilerin mesleki eğitimleri ve akademik tecrübeleri, bilim ve dinle ilgili görüşleri itibarıyla kendilerini nereye konumlandıracaklarını belirlemede etkili olmuş gibi görünmektedir. yapılan görüşmeler ve taranan dijital hesaplar incelendiğinde Yeni ruhçulukla ilgilenen insanların büyük bir çoğunluğunun beyaz yakalı meslekleri tercih ettiği gözlemlenmektedir.

Gruba katılıma iten temel nedenin ne olduğunu anlamak adına mülakatta ruhçulukla yolların nasıl kesiştiği sorusuna genellikle, ölüm, yaşam, kainat, evren ve insan üzerine sorulan varoluşsal sorular ve arayışların neden olduğu cevapları verilmiştir. KK3 (64):

Ruhçulukla 80’li yıllarda tanıştım. Benden bir küçük kardeşim ruhsal konularla çok ilgiliydi. O İstanbul’da ben başka şehirdeydim. Teknik eğitim aldığım için bilimsel konular çok ilgimi çekmedi. Bana Amerikalı bir bilim adamının Adana, Hatay ve civarında önceki hayatlarını hatırlayan insanlarla röportajlarını anlatan ve araştıran tekrar doğuş ile ilgili bir kitap vermesiyle ilgim başladı. Daha sonra Metapsişik Tetkik İlmi Araştırmalar Vakfının Ruh ve Madde dergisi ve yayınladığı kitaplarla tanıştım. Bu kuruluş şimdi Ergün Arıkdal Ruhsal Araştırmalar Enstitüsü olarak faaliyettedir. Benim dünya görüşümü, hayatın anlamı, dünyaya gelmemizin nedeni, misyonum hakkında anlam kazandıran bir etkisi oldu.

Gruba dahil olma gerekçeleri incelendiğinde dini gruplarda sıklıkla görülen bir ritüel boyutu, dinseliliği devam ettirme arzusu, etnosantrik söylem gibi şeylere rastlanamasa da, örneklem üzerinde “anlam arayışı” varoluşsal sorulara sahip olma tutumu çok yoğun bir şekilde gözlemlenmektedir. (Yapıcı ve Kalgı 2018: 140) Özellikle ölüm ötesi hayat ve evrenin sonsuzluğu temaları üzerinden bir ilgi oluşmaktadır. Ayrıca dikkat çeken bir diğer durum ise katılımcıların kendilerine yaş ve nesil olarak yakın olan kardeşlerinin de öğretiyi paylaşmasıdır. Ruhçuluk öğretisi benzer varoluşsal kaygılar çeken aynı neslin mensubu kardeşler arasında yayılım alanı bulabilmektedir. KK7 Ruhçulukla yollarının nasıl kesiştiğini anlatırken şunları söylüyor:

Bir büyük abimle konuştuk, üniversiteye başlamamızla başladı. Köyden kente geçişle birlikte şehirli olmadan dünya vatandaşı olmanın farkındalığı oluşmaya başladı. Dar anlamda çevremizdeki insanların cahilliği sebebiyle belli şeyleri, dini anlayamadığımızı fark etmiş olduk. Artık kabuk değiştirmiş farkındalık sahibi kişiler olarak adlandırıyorum hem abilerimi hem de kendimi.

Katılımcının söyleminden anlaşılacağı üzerine bu varoluşsal sorgulama ve hakikat arayışı, aslında eğitim almak için kente göç eden üniversitelinin geleneksel kültür ile inşa ettiği kimliğine dair soru sormaya başlaması ile gerçekleşebilmektedir. Böylece küresel etki alanıyla entegre olan bir çevreye girdiğinde, kendince dar olan bir zihniyetten çıkıp kültürel aktarımın daha etkin olduğu bir zihniyeti inşa etme şansı bulmuştur. Bu da aynı kimlik sorunuyla karşı karşıya olan nesildaş kardeşlerin birbirini etkileyerek beraber dönüşebilmesi sonucunu doğurmuştur denebilir. Katılımcının kendi

ifadesiyle “Şehirli olmadan, dünya vatandaşı olmak” söylemi aslında postmodernite ve küreselleşmenin birlikte yarattığı eklektisizm kavramını tekrar hatırlatmaktadır. Burada kişinin içinde hareket ettiği kültürel çevreyi üç ayrı boyut üzerinden tanımlamak gerekirse, geleneksel inançların yoğunlukla yaşandığı taşra, modern olan zihniyet ve toplumsal ölçülerle çevrili kent yaşamı son olarak postmodernleşmeye başlayan dünya, üç ayrı çevresel etki yaratmaktadır. Kişi taşrada geleneksel dindarlıkla kimliğini inşa ettikten sonra kentliliğin modern zihniyetini içselleştirmemiş, postmodern olana eklenmiş ve kendi geleneksel kültürünün de parçalarını kabul eden eklektik bir modeli inşa edebilmiştir. Görüldüğü gibi Ruhçu bireylerin zihniyet ve kimliğe dair yaşadıkları her sosyolojik problem sonucunda çağdaşlaşma konseptine bir şekilde dayanmaktadır.

İlahi Nizam ve Kainat isimli eserde ortaya konan yaratılış anlatısı bile, çağ insanına uygun olma hassasiyeti taşıyan bir görünüme sahiptir.

Kâinatın ilk madde hâinden astronomik âlemimize doğru yürünen madde inkişafı yolunda, insanlar için anlaşılması mümkün olmayan karanlık bir saha vardır. Bu saha kaba, dağınık, amorf bir madde bütününden ibarettir. Bu kaba vasatta, teşekkül etmiş madde formasyonları yoktur. İşte bu sahayı müteakip bir menzil gelir ki bu menzil hidrojen âleminin başlangıcını teşkil eden ilk hidrojen atomudur (Ruhselman 2013:10)

Görüldüğü gibi element isimleri kullanılarak, uzay bilimi ve fiziğin kavramları ile örülmüş bu postmodern mitin, seküler insanı kendisine çeken ve onun saygın görebileceği tarzda inşa edilmiş bir kozmogoni olduğu açıktır.

Beyaz yakalı pratikleri bir şekilde hala organizasyon dinamiklerinde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Çünkü geleneksel bir ibadet şeklinin yerine toplantılar, seminerler ve konferanslar tercih edilmiştir. Bu konuyla ilgili kendisine Yeni ruhçulukta özel bir ibadet şekli olup olmadığı sorulduğunda KK1 şaka ile karışık şöyle cevap veriyor.

Biz konferans veririz, en sevdiğimiz ritüel konferanstır. Bu pandemi döneminde dernekler aktivitelerini durdurdular. İlahi Nizam ve Kainat kitabını hep beraber oturur okuruz. Günümüzde en önemlisi konferanstır. Pandemiden dolayı yapamıyoruz tabii YouTube’den yapıyoruz. Bu gizli bir bilginin çalışması değil. Herkese açık olan ilahi nizamla ilgili çalışma yaparız.

Çağdaş bir insan olma gayesi, günün değerlerini öncelemek, bilime yakınlık ve yatkınlık gibi sekülerleşmeyle doğrudan alakalı düşünce şekillerinin hemen hepsini gözlemlediğimiz Yeni Ruhçuluğun içerisinde bazı itirazlar, ötekileştirme şekilleri ve belli muhalif duruşlara da rastlanmıştır ancak bu muhalif duruşlar birbirinin zıttında olan iki alan için de söz konusudur. Materyalist bakış ve kurumsal din eleştirisi üzerinden hem iki taraflı bir öteki yaratılırken hem de özgün bir grup söylemi üretilmiş gibi görünmektedir.

3.2. İki Ayır Ucu Eleştirisi : Ötekinin Oluşumunda Maddeciler ve Dinciler

Özgün bir fikir toplumda ortaya çıkışıyla birlikte, kaçınılmaz olarak sosyal ilişkiler ağı oluşturmaya başlar. Kültürel bir hareketlilik içerisinde belli bir insan grubu tarafından benimsenir. Görece daha kalabalık olan toplumsal kitle tarafından ise reddedilme veya yok sayılma eğilimindedir. Yeni dini hareketler ve dini gruplar çalışmalarında, bu grupların özgün söylemleri ve genel toplumsal fikirlere getirdikleri eleştiriler, onların toplumsal olandan ne yönde ayrıştıklarını anlamak adına önemli olmuştur. (Arslantürk ve Akyüz 2015:218-26) Bu sebeple grup kendisini hangi ölçülerde farklılaştırıyor, hangi konulara niçin itiraz getiriyor. Fikirlerini toplumla paylaşma konusunda ne kadar istekli, belli sırlara sahip mi? Gibi sorular önem kazanmaktadır.

Her ne kadar çalışmanın içeriğinde katılımlı gözlem metodunu kullanacak bir zeminin olmayışı nedeniyle bu tarz bir sırrın arayışına gidilememişse de, böyle bir çalışmanın grup içi dinamiklerini daha etraflı anlamak açısından aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir. Bu bölümde grubun öteki algısı neye göre oluşuyor(onlar), kendisini hangi noktada diğerlerinden ayırıştırıyor(biz) gibi sorulara cevap aranacaktır.(Yapıcı ve Kalgi 2018:143)

Arıkdal Anadolu Misyonu isimli kitabında duyduğu kültürel bir rahatsızlığı dile getirirken

Bugün Türkiye'de çok korkunç bir akım vardır. Her şeyi Araplaştırma, Araplarla asimile olmaya yönelik başka isimler altında götürülen bir akım var. Bu milletin halkı kesinlikle asimile olamaz. Ancak uyum sağlar. Bu çok önemli bir özelliktir. Bu tarz insanların globalleşme şansı çoktur. Globalliğe, küreselliğe, insanlığa en yakın varlık demektir. (Arıkdal 2018:14-15)

İfadelerini kullanmaktadır. Burada basit olarak arabesk müziğin yaşatılması anlamında bir durumdan bahsedilmediği “başka isimler altında götürülen” ifadesinin kullanımı nedeniyle açıkça görülmektedir. Ayrıca bir asimilasyondan bahseden yazar, kurumsal İslam yaşayışının da belli oranda içinde bulunan Arap kültürünün getirdiği değerlerin baskın hale gelmeye başlamasından rahatsız görünmektedir. Ancak buna bir karşı söylem geliştirerek, Araplaşma karşısında Anadolu halkının küresel olmaya yatkın bir ruhani doğaya sahip olduğu ifade etmiştir. Bir diğer dinsel alana yönelik eleştirel söylem ise şu şekildedir.

Dogmatik inançlar iç insanın gelişimini üstüne almaya çalışmıştır. Fakat onlar da belli bir süre için ancak belli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle de gelişen insan şuurunun ve zekasının karşısında geri seviyeye düşmüştür. İnsanın gelişim hızı karşısında yavaş kalmışlardır (Arıkdal 2018:266)

İmanın bir ön koşul olduğu geleneksel dindarlık formları yazara göre artık insanın ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Öyleyse dinler aslında, gelişmişlik düzeyi olarak daha ilkel formda olan insanlara içsel bir gelişim ve dönüşüm için gönderilmiştir ancak, Yirmi Birinci Yüzyıl’da yazara göre artık böyle bir ihtiyacı karşılayamamaktadır. Artık ruhun varlığını imani bir konuyla kabul etmek yerine, pozitivist bir tutumun içerisinde onu doğrulamak ve onaylamak gerekir. Buradan hareketle modernleşme, çağdaşlaşma ve sekülerleşme, Yeni Ruhçuluğun bir ön koşulu haline gelmektedir. Yani Ruhçu kişi ayağı yere basmayan şekilde iman edip tasdikleyen değildir. Çünkü artık modern birey için dinler iş görmezdir. İşlemeyen bir bürokrasi gibi tıkanmış ve ağırdır.

KK2’ye nesilden nesle aktarım konusunda etrafında bulunan gençlerin konuya olan ilgisinin nasıl olduğu sorulduğunda;

Evet, gençler insanın gerçek doğasını anlamaya çok yatkın. Ben bunu 40 yıla yakın öğretmenliğim sırasında gördüm ve bildiğim birçok şeyi onlarla paylaştım, çok olumlu tepkiler aldım. Ancak bu konuda büyükleri tarafından ve maddeci hatta dincilik ağırlıklı öğretim tarafından ihmale uğramış büyük bir gençlik var.

Cevabını veriyor. Genellikle dini suiistimal etmek, dinsel alanı insanlara dayatmak anlamında bir dışsallık yaratma amacıyla kullanılan “dinci” sözcüğü ile kişi aslında dini hassasiyetlerle sorgulayıcı zihnin baltalandığı endişesini dile getirirken yeni bir öteki yaratmaktadır. Elbette bütün bir dindar kesim üzerinden böyle bir ayrıma gitmiyor olsa da en temelinde politik anlamda bir çizginin keskin olarak reddini gerçekleştiriyor denebilir. Bu da dinler ve onların çağımızdaki durumuyla ilgili Ruhçuluk kaynaklarında yukarıda ifade edilen söylemlerle örtüşmektedir. Kendisine görüşmenin ilerleyen kısımlarında bu çatışmanın kapsamını detaylandırmak için materyalizm mi insan doğasını anlama önünde daha büyük bir engel yoksa dincilik mi? Birini öne koyacak olsanız hangisini koyardınız? Diye sorulduğunda KK2

Her ikisi de... İnsanı bedenden ibaret biyolojik bir robot olarak gören maddecilik ile insanın gerçek doğasıyla ilgili bilgileri ve Kur'an'sal öğretiyi(çeşitli eklemelerle ve hurafeye) yozlaştırmaya çalışan dincilik belirttiğiniz anlamda aynı olumsuz etkiye sahip. Ancak, maddeci bilim psikoloji dalından hareketle parapsikoloji uzantısı olarak insanın bedenden ibaret olmadığı konusunda bir anlayışa ve bu anlayışın gerektirdiği deneysel ve sözel çalışmalara girmiş durumda.

Söylemden anlaşıldığı kadarıyla, her ne kadar materyalizm eleştiriliyor olsa da aslında dinci olarak tanımlanan kesime yöneltilen eleştiri daha keskindir. Çünkü kişinin zihninde pozitif bilimlere belli yönleriyle doğrulanmıştır ve ruhu da doğrulamaktadır. Ancak dinci olarak addedilen kesime yöneltilen eleştirinin içinde kişi düşünsel alanın dışında etikle ilgili tepkisellikler de koymaktadır. Kendisine daha detaylı anlamak için “dindar dediğimizde aklınıza ne geliyor?” diye sorulduğunda önce net bir şekilde dindar ve dinci ayrımı yapmış ve ardından dincilik kavramını açma gereksinimi duyarak KK2:

Bunlar, Allah'ın dinini kendi kirli amaçları, niyetleri uğruna kötüye kullanmaya çalışanlardır. Dolayısıyla, günümüz dincisinin uyduruk devşirme dini; Kur'an'daki indirilmiş İslam değildir, dindarın dini hiç değildir. Bu uyduruk piyasa dini "Siyasal İslam" adıyla da yıllardan beri çıkar çevreleri tarafından kolayca istismar edilmektedir.

Görüldüğü gibi görüşmede detaya gidildikçe birey tepkisel bir tavır ortaya koymaktadır ve politik ötekileştirmeler yaparak “bunlar”, “çıkar çevreleri” gibi net sosyal ayrışmaya götüren söylemler geliştirmektedir. KK3(64)’e “Sizce inancınızın geleneksel dindarlıkla benzeşen bir formu var mı diye soruldu .Önce bunun bir inanç olmadığı konusundaki genel fikirleri yineledi ve şöyle ekledi;

Kurumsal din anlayışı, ilim irfandan nasipsiz, bilgisiz, çağdışı ve misyonunu yitirmiş, kirli siyasete bulaşmış ve çıkarları için kutsal değerleri fütursuzca kullanan tarikat mensubu kişilerin bu kurumlara yerleştirilmesi, insanın özgür düşünmesini ve sorgulama yolunu kapatan biat kültürüne dayalı insanı köle yapan bir anlayış. Bu anlayışın bu bilgiyi kavrama olanağı da yoktur zaten. Bu bağnaz din anlayışı topluma empoze edilerek, toplum dönüştürülmeye çalışıyor. Bu zihniyet, Hristiyanlıkta olan Allah ile Kul arasına giren bir ruhbanlık sınıfı gibi İslam’da da kulun Allah’a ulaşmasında kendilerinden icazet almadan ulaşamayacağını savunan bir ruhbanlık kurumu haline getirildi mevcut dinsel kurum ve yapı.

KK3’in söyleminin de desteklediği şekliyle grubun kendisine bir öteki belirlediğini, siyasal İslam olarak sınıflandığı politik bir kesimi ve geleneksel tarikatları yozlaşmış gördüğünü söyleyebiliriz. Tam olarak bu noktada toplumdaki dini tartışmaların hangi noktasına konumlandığını anlayabilmek adına KK3’e “Güncel deizm tartışmalarından haberdar mısınız? Gençlerin deistleştigiine yönelik bir takım tartışmalar devam ediyor, bu konudaki fikriniz nedir?” sorusu sorulduğunda şöyle cevap veriyor;

Aslında bu dejenerasyon çok kötü bir şey değil, çünkü dejenerasyon olacak ki, arkasından rejenerasyon gelebilsin. Meyve veren ağacın çürüyüp gübre olması ve yeni bir ağaç olması gibi. Aslında deizm tam olarak mevcut dinsel yapının sorgulanması sonucu gelinen bir nokta, o bir aşamadır, o tekrar sorgulandığında gerçek dinsel bilgiye ulaşır ya da öz bilgiye. İskilipli Atıf Hoca da Hoca, Rıfat Börekçi de öyle. Biri cumhuriyet düşmanı, ülkenin düşmanlarıyla işbirliği yapar. Diğeri de diyanet kurumunu kuran ve Kur’an’ın doğru anlaşılmasını sağlayan birisi.

KK3 görüldüğü üzere, deizmi dejenerasyon olarak adlandırırsa da aslında bunu kurumsal dinden sıyrılmanın bir aşaması ve dolayısıyla gelişimdeki bir basamak olarak görmektedir. Böylelikle aslında KK3'e göre yozlaştığı düşünülen dini sorgulamış ve ondan “kurtulmuş” birey, hala kurumsal dindarlığın kalıpları içinde kalan bireyden daha ileridedir. Yine KK7'e Deizm tartışmasında nerede durduğu sorusu sorulduğunda şöyle cevap veriyor

Softaların bu kadar olduğu yerde böyle olur. Tepkisel bir davranış bu. Düzlem olarak gerçeği maddi düzeyde yorumlayan kişilerin gerçekliği savrulmaktadır. Zaten ben en büyük devrimci Allah'tır derim. Her an Kur'an'da evrim anlatılıyor. Bilgi çağında softa kalınmaz, hem Müslüman hem muhafazakar kalınmaz. Zaten her an değişen bir çağda neyi muhafaza ediyorsun. 1500 yılda hala deveye mi bineceksin çarşaf mı takacaksın. Tabii çarşaf da birkaç yüzyıllık bir emperyalist dayatmadır. Bunlar hep olacak.

Katılımcı, deizmin din istismarı yapan fikirler sebebiyle oluşan tepkisel bir tutum olduğunu belirtiyor. Ancak maddesel bakışın savrulmakta olduğunu ve bu tip düşünsel değişimlerin de aslında Allah tarafından yapıldığına inanıyor. Yani KK7'e göre de insanların kurumsal inanışlardan uzaklaşması, yeni bir ruhani anlayışı kabul etmeleri yolundaki tepkisel bir basamaktır. Görüşmeler kapsamında deizm sorusundan anlaşıldığı şekliyle, toplumların yaşamış olduğu dinsel değişimler ve sekülerleşmenin bireysel sonuçları aslında, gerçeğe giden yolda bir adım gibidir. Bu durum mülakat özelindeki kişilerin benzer bir arayış sürecinden geçmiş olmalarından da kaynaklanıyor olabilir. Ancak her durumda, ortaya çıkan sonuç, Ruhçuluğun insanın gelişiminde dinlerden ve maddecilikten sonra gelinen bir gelişim noktası olduğu fikrinin ruhçularda sıklıkla görülmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

Maddecilik ve Dincilik dikotomisinin iki ayrı ucu Ruhçuluğun kendisine sentez yaratabileceği özgün bir ifade alanı üretmesini sağlamıştır. Böylece hala metafiziksel alana ilgi duyan seküler birey gruba yaklaşmaktadır. KK4 kendi ruhsal tecrübelerini anlatırken özgeçmişi ile ilgili şöyle bir yorumda bulundu;

Ben akademisyen olmanın eşiğinden döndüm. Orada da çünkü bilimin sınırları dışındaki her şey “tu kakadır” diyen bir anlayışın olduğu bir durumu yaşadım gördüm, ama böyle salt kör bir inancın kölesiymiş gibi, sorgulamaksızın biat eden bir şuurluluk da bana yanlış geliyor.

Burada da diğer tutumlardan farklı olarak grubun maddecilik şeklinde tanımladığı fikir ve örüntülere bir itiraz getirilmiştir. Rasyonalitenin üretimi olan düşünce tarzının ruha yaklaşımına karşı Yeni Ruhçuluğun içerisinde oluşmuş bir tepkisellikten bahsetmek mümkündür. Bu örnekten yola çıkılırsa görüldüğü gibi Yeni Ruhçu bireylerin bütün seküler duruş ve yaşayış tarzlarına rağmen, gerçekliği algılayış biçimleri rasyonalite ile doku uyumsuzluğu içine girebilmekte kariyer tercihlerini bile etkileyebilmektedir. Arıkdal Tekamül adlı eserinde;

Bu gerçekliğin korkunç nuru altında körleşen madde miyobu gözlerin tek mükafatı akıllarıyla her şeyi çözebilecekleri budalalıdır. O akıl ki dışarıdan topladığı geleneklerin ve alışkanlıkların sunduğu çürük meyveleri saf hakikat diye sunan kendini beğenmiş, çıkarıcı nefsanîyetin savunucusudur. (Arıkdal 2018:61)

Böylece aslında hem materyalizm hem geleneksel dindarlık hem de politik olduğu düşünülen cemaatler Yeni Ruhçuluk hareketi içindeki bireylerin kendilerini tepkisel olarak uzak hissettikleri yapılardır. Bu iki uç noktaya getirilen eleştirilerin yanında, bir diğer tepkisellik de yeni dini hareketler tanımının içindeki gruplara gelmektedir. KK1 kimlerle birlikte anılmak sizi rahatsız eder diye sorulduğunda;

Mesela ruhçu olarak son dönemdeki dini gruplarla anılıyor olmak beni çok üzdi. Yoksa bizim derneğimizde Müslümanı, Hristiyan'ı namaz kılanı, oruç tutanı da var. Biz Ramazan'da çay dağıtmayız içeride yaparız ama isteyen gitsin içsin deriz. Her dinden insan vardır kendi üyelerimizden bunların hiçbirisi bizi ilgilendirilmez ama bir cemaatin yanında anılmak istemezdim

Böylece aslında dini hareketler literatüründe bulunan kült, tarikat dini grup, yeni din, new age gibi bir çok isim yakıştırmasına karşı getirilmiş bir savunma mekanizması ve bir itiraz gözlemlemek mümkündür. Yine de bu ayrım ve ötekileştirmenin düşünsel bir karşıtlıktan değil de, yeni dinlerle kategorik benzerlikte olma endişesinden ortaya çıkan bir söylem olduğu ifade edilebilir.

Benzer bir tutum, KK3'ün anlattığı şu anekdota geçerlidir; Kendisine kimlerle birlikte anılmak rahatsız eder sorusu sorulduktan sonra şöyle anlatmıştır.

Herhangi bir siyasi dini grupla nitelendirilmek beni rahatsız eder. Neden diyeceksiniz. Bakın onu da şöyle açıklayayım. Bir öğretmen arkadaşım ile biraz sohbet ettik. Sağdan soldan konuştuk, adam Aleviymiş, Alevi Bektaşî kültürünü de iyi bilirim. Anadolu'nun aydınlanmasında büyük katkısı olmuştur. Şimdi tabii Sünni olarak gördüğümüz insanlar hem Alevilere etmediği hakareti bırakmaz, Şabanı Veliye, Yunus'a, Hacı Bektaş'a da sahip çıkar. Cahilce ve çelişkili! Neyse şantiyeye gittik bu arkadaşımız devrimci, ilerici, demokrat diye beni oradakilere tanıtıyor. Ben size kendimi böyle anlattım mı? Sizin beni bu tür niteliklerle anlatmaya hakkınız yok, ben kendimi ifade ederim dedim. Şoke oldu. Çünkü senin devrimci dediğine adam komünist diyor, Atatürkçü deyince din düşmanı algılıyor. Sen beni anlatma, ben anlatırım kendimi dedim. Beni böyle ifade etmeye kimsenin hakkı yok.

Kişinin kendi duruş, sınıf ve sosyokültürel çevresinin tasnifinin bir başkası tarafından ifade edilmesi bile oluşacak ön yargılar sebebiyle onu rahatsız etmektedir. Ayrıca herhangi bir dinle ve grupla birlikte anılma fikrinin bu bağlamda Yeni Ruhçuları neden rahatsız ettiği açıktır. Çünkü politik olarak belli bir zümrenin içine dahil edilmek ve onlarla anılmak, hareketin amaçladığı tarzda politika üstü ve inanç üstü bir hareket olma esnekliğini kaybetmesine neden olacaktır.

Yapılan mülakatlarda iki ayrı ana eleştirel söylem geliştirildiği görülmektedir. Bunlardan bir tanesi pozitif bilimlerin materyalist yönüne olandır. Ruhun varlığını net bir şekilde reddeden tüm düşünce tarzlarına getirilmektir. Bir diğeri ise din istismarı üzerinden oluşmuş dincilik ve Siyasal İslam üzerinden gelişen tepkisel düşünce tarzıdır. Yani aslında Yeni Ruhçuluğun grup içi aidiyetinin oluşumunda ve grup dışındaki ötekileştirmelerinde doğrudan doğruya modernleşme ve çağdaşlaşma süreçlerinin ilgisi vardır. Göle, tam da bu açmazla alakalı olarak Türkiye'nin bir modernleşme kaosunun içinde olduğunu, modernliği birbirinden kopuk halkalar halinde üreten ve kendi örüntüsünü çıkaramamış olarak tanımlamaktadır.(Göle 2017:8)

3.3. Bağlantısızlığın Özgürleştiriciliği ve Modern Zihniyete Bağlanma

Yeni dini hareketler literatürü içindeki dini gruplardan karizmatik bir lider görünümü, örgütsel yapıda keskin hiyerarşik ayrımların oluşması, misyonerlik faaliyetlerine önem verilmesi ve lidere karşı tam bir teslimiyet beklenir.(Kirman

2017:63) Yeni Ruhçuluk hareketinin örgütsel yapısını, grup içi faaliyetlerini, yayılım alanlarını grup lider ilişkisini ve geleneksel gruplara göre konumunu incelemek bu tasnife ne kadar uyduğunu anlayabilmek açısından önemlidir.

Her grup bir lidere ve yönetime ihtiyaç duyar. Bu lider bazen geleneksel, dini, etnokültürel yollarla ortaya çıkar. Bazen bir öğretmen, manevi bir baba, hakem veya aracı olarak kendiliğinden oluşur ve hiyerarşinin tepesine yerleşir. Bazen de demokratik bir kültürün gelişiminin sonucu olarak cemiyet içerisinde seçim yoluyla otoritesini dengeli bir şekilde sağlar. (Ülken 1969:189). Özellikle Yeni ruhçuluk gibi bir yapının lider ve otorite oluşumu gözlemlendiğinde aslında karizmatik otorite olduğu fikri öncelikli olarak oluşmaktadır. Çünkü karizmatik otorite, kaderinden gelen bir mecburiyetle önemli bir misyonu üstlenir ve insanları etrafına çeker. Görevi sırasında aşkın kudretlerin gizemli iradesi tarafından desteklenir. Geleneksel olana yabancı, ilahi bir görüngüyü üzerinde taşır ve devrimsel bazı tutumlara sahiptir. (Weber 2012:476-78) Ancak burada keskin bir bağlılık ve sözün hüküm olması gibi bir durum söz konusu olmadığından, bir karizmadan bahsetmek mümkün olsa da, bu ortaya net bir otorite koyuyor gibi görünmemektedir. Çünkü lider, kişilerin bireysel yaşamlarına müdahale etmeyip, onlara net emirler vermemekte ve bağlılık talebinde bulunmamaktadır. Hatta aksi şekilde, her kişinin kendi özgür iradesini önceleyen bir tavır göstermekte ve kolektif karar verme şekillerine bir eleştiride bulunmaktadır. Bu anlamda esnek bir hiyerarşinin varlığından söz edilirse, karizmatik otorite kavramı yerine, Kahramanlaştırılmış Lider kavramını kullanmak daha doğru olacaktır. Çünkü o kendi yolunda gitmiş ve örnek olmuş ruhsal bir şehit olarak görülmektedir.

Ergün Arıkdal'ın yukarıda değindiğimiz şekliyle biyografisindeki olağanüstülüklerle bakıldığında aslında kahramanlaştırmanın oluşumu gözlemlenmektedir. Daha çocuk yaştan hediyeleştirilmiş yeteneklere sahip oluşu ve aslında reenkarnasyon döngüsünün çok ilerisinde kabul edilişi, ruhlarla olan iletişim çabasının okula gittiği ilk yıllardan başlaması gibi örnekler verilebilir. Ergün Arıkdal, Bedri Ruhselman ile ilgili düşüncülerini eleştirilemezlik noktasına kadar götürerek Anadolu Misyonu eserinde şöyle ifade ediyor;

İşte Üstat Dr. Bedri Ruhselman bize göre Dünya Mektebi'nin temel bilgilerini dünya bedeni ve idraki içinde bilen anlayan hakikati bilen bir varlık idi. Onun davranışlarını şahsiyetini, işini, ruhsal vazifesini inceleyip anlamaya çalışacak olanlar, onun bu özelliğini nazarı itibare almalıdırlar zannediyoruz. Temel bilgileri hakikatleri bilen bir insanın eleştirilmesi kadar zor ve hatta imkânsız bir şey yok gibidir. (Arıkdal 2017:173)

Görüldüğü gibi Bedri Ruhselman'ın hayatı, yaşayışı bıraktıkları ve hikayeleri Ruhçular için yolunda gidecekleri bir lider tipini oluşturmaktadır. Bu tanımlama ve nitelermeler dikkate alındığında Arıkdal'a göre Ruhselman'a bir dokunulmazlık atfı vardır. Üstün bir varlık olarak ifade edilen Ruhselman'ın liderliği kendisinden sonra gelen liderlerde benzer bir karizmanın izini bırakmış gibi de görünmemektedir. Çünkü karizma türetilen ve aktarılan bir formdadır. Yaşayan herhangi bir liderin veya yönlendiricinin sarsılmaz rehberliği katılımcılara sorulan rol model alma ve rehber sorularında gözlemlenmemiştir. Liderin meşruiyetini hangi toplumsal örüntülere dayandırdığı sorusuna cevap arandığında Atatürk'le ilgili şu örnek önemlidir;

Değiştirici ve inkılap ettirici özelliği vardır. Bunu her varlıkta görmemiz mümkün değildir. Değiştirici varlıklar çok ender bir şekilde yeryüzüne enkarne olurlar. Bu insanlar büyük devrelerin başında o devreler içerisinde hizmet görecekl toplulukların yetişmesinde ve bir araya gelmesinde maddesel bakımdan koşulların sağlanmasında kullanılır. Bize göre Mustafa Kemal'in en büyük görevi, ödevi ve bugüne kadar hala geçerli olan yapmış olduğu iş budur. (Arıkdal 2017:59)

Buradan hareketle Atatürk'ün tanrılaştırıldığı gibi bir yorum yapılamaz. Ancak kutsallaşma ve kahramanın meşruiyeti bağlamında daha yüksek düzeyde bir zihniyet örüntüsüyle toplumun kahraman motifleriyle bir irtibat kurularak öz meşruiyetin güçlendirildiği söylenebilir (Özbolet 2018:174). Bu sebeple aslında burada 'Modern Cumhuriyet' zihniyetine bağlanmanın bir örneğini görmekteyiz. Bunu doğrular nitelikteki bir diğer örnek ise yukarıda bahsedilen şekliyle Bedri Ruhselman'ın biyografisindeki gönüllü askerlik hikayesidir. Bedri Ruhselman'ın bilimsel eğitim almasının vatana hizmet açısından daha elzem olacağı düşüncesiyle onun savaşa gitmesine engel olan ve ismini bir imzayla sildiren bizzat Atatürk'tür. Bu bağlamda, KK7'ye Ruhçulukta bir hiyerarşi var mıdır? Nasıl Ruhçu olunur? Diye sorulduğunda, kişi grubu dışardan gözlemlediğini ifade ettikten sonra şunları ekliyor:

Çok bilmiyorum. Ben çok öyle algılamadım. Neden diyeceksiniz, sufi öğretilerde nefis terbiyesi vardır. Hindistan'da sosyal sınıflar daha katıdır ama ruhçuluk derneklerinde onu göremedim. Bilgiden ötürü saygı duyulması gibi bir durum var. Bedri Ruhselman'ın özel biri olduğunu nereden görüyoruz savaşın en azgın zamanlarında cepheye gitmek istediğini söylüyor. Atatürk tarafından, senin daha çok yapacağın işler var deniyor. Atatürk'ün ön görebildiği çok şey var.

Kişi burada geleneksel öğretilerde olduğu gibi bir usta çırak ilişkisinin olmadığını bunu gözlemlemediğini belirtiyor. Fakat buna rağmen, Bedri Ruhselman'ın kendisine göre özel olan yönünü, ilgili hikayedeki Atatürk örneği üzerinden inşa ediyor. Görüşmenin devamında Atatürk'ün öngörülü yönlerine sıklıkla değinen katılımcının söylemlerinden yola çıkıldığında, aslında karizmatik otoritenin Yeni Ruhçuluğun bireyci doğasına pek uygun olmayan bir lider tipi olduğu, bu yönüyle Yeni Dini Hareketlerden ve Geleneksel Cemaatlerin genelinden ayrıştığı sonucu çıkarılabilir.

Karizmatik Otorite örüntüsünün bir sonucu olarak dini gruplardan beklenen aslında sorgusuz bir itaat ve hürmettir. Fakat bir farklılaşma unsuru olarak bütün bu boyutların sahadaki karşılığını aramak adına sorulan, lider, rol model ve grup içi hiyerarşiyle ilgili sorularda bu ön kabulün aksinde görülen sonuçlarla karşılaşmıştır. KK1 ruhçuluğun hiyerarşik bir yapısı olup olmadığı sorusuna :

Kimse kimseye sen şunu yap sen şöyle yap demez. Kimse kimsenin "aklını kiraya vermez" haftada bir konferans mı verelim, onu öyle değil şöyle yapalım denir. Herkes fikrini söyler ama bilgisi kuvvetli olan ve bu konuda yeterince kafa yormuş olan kişilerin söyledikleri biraz daha muteberdir. Bu demek değil ki o kişinin söylediği olur. Olmaz genelde de olmaz. Ama muteberdir. O herkesin kulağında kalır. İş ona evrilir ve o iş öyle olur. Büyük başkan ve onun altındakiler gibi bir yapı hiç yoktur.

Cevabını vermiştir. Bu durum yalnızca Ergün Arıkdal ve Bedri Ruhselman'ın ölümünden sonra mevcut değildir. Öncesinde de buna benzer bir görüntü varmış gibi görünmektedir. Eğer buradan yola çıkılırsa aslında grup içerisinde bir kahraman algısı olduğu söylenebilir ancak bu durum otoriterleşmemiş gibi görünmektedir. Hatta modern seküler kesimde sıklıkla karşımıza dini grup eleştirisi olarak çıkan “aklını kiraya vermek” söylemi de dikkat çekmektedir. Her açıdan bakıldığında özgür iradeyi öncelikli hale getiren örnekler desteklenmektedir. KK4 konuyla ilgili, kimlerle birlikte anılmanın kendisini rahatsız edeceği sorusunu öncelikle çok ayrıştırıcı bulmuş ancak şöyle cevap vermiştir:

Bir dinle, tarikatla, mezheple bağlantısızlığın özgürleştiriciliğini elde edebildiğimi düşünüyorum. Bu benim için çok değerli, tarihte geçmiş hayatları yaşadıysak fanatik de olduk. Her hayatı yaşadık. Ben içsel algımda pek çok derviş olduğum hayat gördüm. Pek çok doğuda tapınaklarda dirsek çürüttüğüm hayatlarım olmuş, bir ideolojinin, bir felsefi ekolün hizmetkarı olduğum zamanlarım olmuş. Derler ya "Dinlerüstü" "Siyasetüstü" bana göre gerçekten sağa sola aşağı yukarı çeken her şeyden özgürleşebilmek gelinebilecek çok kıymetli bir nokta, bu bana bağlantısızlığın özgürlüğü olarak geliyor.

Diğer birçok örnekte karşılaştığımız şekliyle aslında, geleneksel cemaat tiplerinin geliştirdiği tarzda bir dikey hiyerarşi ve lider tipine eleştiri, söylemlerin içine gömülüdür. Bazen açıkça ifade edilirken bazen dolaylı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasavvufun bilgelik boyutu onaylanırken, tarikatların hiyerarşik boyutları reddedilmektedir. Hatta bu bilgelik boyutu grubun kendi metafiziksel örüntüleriyle - önceki enkarnasyonunda derviş bir hayat yaşamak örneğinde olduğu gibi- iç içe geçerek oluşmaktadır. Fakat görüşmede bahsedildiği gibi bağlantısızlık, iradeyi teslim etmemek, körü körüne bağlanmamak gibi şeyler grup lider ilişkisinde de net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yani katı bir bireycilik eğilimi hakimdir denebilir. KK2'ye bir rehberi olup olmadığı, bir yol gösterici olarak kimi gördüğü sorusu soruldu:

Herkesin olduğu gibi benim de şu görünen yanımda olan beşeri varlığın da rehberi, ustası, yol göstericisi elbette Allah'tan sonra kendi öz benliğimdir, aşkın yanımdır, asıl kendimdir. Herkesin de böyledir ama büyük çoğunluğun bundan haberi yoktur.

Bireyin kendi asıl benliğinin dünyevi olan bedeninin dışında bir yerde olduğu düşüncesi bir başka insana veya insan grubuna itaatvari bir bağlılık oluşturmaya engel olmaktadır denebilir. Bu elbette öğretinin kendi kaynaklarında aksi iddia edilen bir durum da değildir. KK7

Arıkdal her ne kadar, Ruhselman'dan aşkın bir varlık gibi bahsediyor olsa da aslında aşırı bireyci bir bakış açısına sahip olduğu şu örnekten yola çıkarak söylenebilir.

İnsanlar anne ve babayı, çevrelerini, ailelerini kısaca kendi isteklerine uygun olarak kendi ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanmasını sağlayacak biçimde kendileri seçerler. Bütün varlıklar seçme hürriyetini kullanırlar. Varlık kendi dünyasını kendi oluşturur. Eğer kader denen bir şey varsa bu seçme özgürlüğünden doğmuş birtakım sebep sonuç bağlantılarıyla kendisini ortaya koyan özel bir durumdur. (Arıkdal 2017:217)

Burada yalnızca toplumsal hayattaki bir bireycilikten değil aynı zamanda, mitolojik anlamda bir bireycilikten bahsetmek de mümkün. Açmak gerekirse kişi kendi yaşantısındaki kader parçalarını kendi bedenine bağlı olan o aşkın ruhla bizzat kendisi inşa ediyor. Yani her birey bir yerde iradesinin gücüne göre kendi kaderini var ediyor. Bu tip bir gerçeklik algısı elbette kişide kolektif bir sıkı sıkıya bağlılık hali yaratmayıp herhangi bir yol göstericiye kayıtsız şartsız teslim olmamak hatta diğer bireylerle bile ciddi bir yol arkadaşlığı ve dini kardeşlik kurmamak şeklinde ortaya çıkmaktadır. KK7'ye Ruhçulukta sıkı arkadaşlık bağları, manevi kardeşlikler, yol kardeşlikleri var mı? Kendinizi yalnız hissediyor musunuz? Sorusu soruldu.

Önde giden yalnız hisseder kendini, İbrahim Kaypakkaya'lar ve Deniz Gezmiş'ler de öldürüldü. Hz. Muhammed'in de suikasta uğradığı söylenir. Önden giden bu darbeyi yer. Topluluktan farklılaşma, anlaşılma ve hoşgörüsüz davranmayı da beraberinde getiriyor. Eskiden hafif bir alaycı ve müstehzi bakılıyordu. Artık hangi çayın iyi geldiğini sormaya ve kabul etmeye başladı insanlar.

Bu yalnızlıkla ilgili soruyu onaylayan katılımcı, bunun temel sebebinin de toplumdan daha ilerde bir algılayış biçimi olduğunu belirtiyor. Fakat yine de bir dönüşümü işaret ederek, eskiden kabul görmeyen meditasyon, alternatif tıp, parapsikoloji gibi bir çok uygulamanın artık insanlar tarafından önemsenmeye ve kabul görmeye başladığını söylüyor. Yine de kendisi yaptığı reiki seanslarında, öğrencileriyle derin ilişkiler kurmamaya dikkat ettiğini ve yalnızca yaptığı şeye odaklandığını da belirtiyor. Bu da aslında esnek bir bağlılığın olduğunu ve kişilerin kapalı gruplar şeklinde bir manevi kardeşlik oluşturmadığını ifade etmektedir. Yani bir dini gruptan beklenildiği gibi kolektif bir yaşayış tarzının çok dışında bir sosyal ilişki biçimi oluştuğu söylenebilir.

Bu konuyla ilgili KK3'e teslimiyet hakkında ne düşündüğü sorulduğunda kendisi bir Facebook gönderisini göstererek Haktan gelen her şeyi gönül huzuruyla kabul etmek olarak tanımladığını söylüyor. Bu da aslında bir ustaya, bir rehber, guruya veya şeyhe duyulan bir teslimiyete benzer bir kavram içeriğinin aklına dahi gelmediği sonucunun çıkmasına neden olmuştur.

Konuyla ilgili KK5'e bir şeyhe biat edip gassalın elindeki meyyit gibi olmak ve iradeyi bir mürşide teslim etmek gibi davranışlarla ve geleneksel sufi yaşayış konusundaki fikriniz nedir diye sorulduğunda şöyle cevap veriyor:

Buna ihtiyacı olan insanlar var. Bizim bir dayımız yıllarca bir tarikata bağlandı. Bir şeyhe yıllarca hizmet etti ve ona hizmet ederse peygambere hizmet edeceği yalanıyla kandırılmış. İşte İslam din-.. gerçi bütün dinlerde var ama tabi bu bir arz talep meselesi, belki sonraki hayatlarında bundan pişman olabilir.

İradesini teslim etmek isteyen insanların kaçınılmaz olarak birileri tarafından kandırılacağı düşüncesinin hakimiyeti kişinin geleneksel sufi birliktelikleri bir din piyasası olarak gördüğü sonucunu oluşturmaktadır. Böylece aslında ruhçu bireyin yaşam tarzı içerisinde iradeyi teslim etmek ve kayıtsız şartsız bağlanmak yoktur denebilir. Kişi görüşmenin devamında sıklıkla anlatılan ve Kehf suresindeki 64-82 numaralı ayetlerde geçen Bilge bir kişi -rivayetlere göre Hızır ve Musa- kıssasını paylaşmıştır. Bu kıssada bilindiği üzere, Hızır Musa'ya yaptıklarına dair soru sormamasını istemekte ancak Musa bir çocuğun öldürülmesi veya bir geminin batırılması gibi canice işlere itiraz getirmektedir. Hızır ise bu yaptıklarının rahmani planda bilinmeyen yönleri olduğunu söyleyip asıl gerekçelerini açıklamaktadır. Kişinin aktardığı şekliyle kıssanın buradan sonrası bilinenden farklı bir forma dönüşmektedir. Musa'nın bu ahlak dışı şeylere arkasında bir bilgelik olmasına rağmen itiraz edip Hızır'ı terk ettiği dolayısıyla onda sorgulayan ve biat etmeyen bir zihin olduğu ve buna bağlı olarak nübüvveti hak eden bir varlık olduğu görüşü oluşmuştur. Dolayısıyla beklenenin aksine burada Musa'nın bağlantısızlığı onaylanmakta ve bireysel vicdani duruş ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla postmodern bireyci zihin var olan bir mitin içerisindeki değerleri ters çevirmiş ve günün bireyci tutumuna uygun bir şekilde kabul etmiştir.

Bir diğer konu ruhçuluğun yayılması üzerinedir. Nüfus ve nüfuz olarak ciddi bir yayılım ve etki göstermek gibi bir amaçları olmadığını sıklıkla ifade eden grup üyeleri genelde konferanslar, sosyal medya platformlarında paylaşılan videolar, seminer ve sanal toplantılar üzerinden etkileşim kurmaktadır. Kendisine Adana bölgesinde kaç kişi oldukları sorulduğunda KK1 şunları söyledi:

Biz dernekte 5-6 kişiyiz ama konferanslara bazen 40 bazen 20 kişi gelir. Genelde iki gelen üç gelen iki sene sonra bir daha gelir, biz demiyoruz ki hep gelin bizimle kalın ama hep bir bağ oluşur. Diyoruz ki siz bu bilgiyi nereden bulacağınızı öğrenin yarın bir gün ihtiyacınız olduğunda bağlantı kurun. İstedığınız gibi sorabilirsiniz. İlahi Nizam ve Kaniat kitabı var çok geniş biglilere sahip onu okuyabilirsiniz, bizim sayıyla gelenle gidenle parayla güçle nüfuz etmekle hiç bunlarla derdimiz yok. Bunlara kafa da yoramayız.

Birçok büyük şehirde dernek ve vakıflar aracılığıyla yayılım göstermiş olan ruhçuluğun aslında kitlesel olarak yüzbinleri bulan üyelerinin olduğu söylenemez. Ancak yine de binlerle ifade edilebilecek takipçiye sahip olduğu görülmektedir. Genelde temel faaliyetleri bahsedilen kuruluşlar üzerinden yürümektedir. Görüldüğü kadarıyla, İzmir, Ankara, Adana üzerindeki ruhçular birbiriyle iletişim halindedir. Kar topu yöntemiyle ulaşılan ruhçu kimseler referans yoluyla araştırmayı başka şehirlerdeki ruhçulara yönlendirmiştir. Fakat, konferansa katılımcı olan kişiler ile konferansları yapan kişiler arasında net bir gönüllülük farkı olduğu da açıktır. Bir şekilde konferansa katılanların önemli bir kısmı belli bir dönem sonra tekrar katılsa da bu net bir aidiyet yaratıyor gibi görünmemektedir. Ancak grup içerisinde, belli konularda zaman içinde uzmanlaşıp konferanslar veren ruhçular tam gönüllük esasıyla bu sosyal hareketliliğe belli ki bir aidiyet duymaktadır.

Yeni Ruhçuluk Hareketinin üye bulma mekanizmalarında yeni dini hareketler tasniflerinde bahsedildiği gibi sıkı bir misyonerlik faaliyeti gözlemlenmez. Aksine seçkin bir zümrenin anlayışını yakalamak daha öncelikli görülmektedir. Bu sebeple yalnızca seçkin bir bakışla bakabilecek olgunluğa erişmiş kişilerin kendilerini anlayabileceğine dair bir görüş mevcuttur. KK1 'e geleneksel dindarların kendi görüşleriyle ilgili ne düşündüğü soruldu:

Öncelikle bizim fikirlerimizle herkes karşılaşmıyor. Yani algıda seçicilik dediğimiz olay ruhsal yapının kullandığı beyin fonksiyonlarından biridir. Biz neden seçicilik yaparız, algımızın hangi skalasında seçicilik yaparız, aslında tekamül etmek yolunda niyet gösterdiğimiz konularda seçicilik yaparız. Sonuç itibarıyla bizim anlattığımız şeylere, şu anlattığımız konulara denk gelmeleri kendi istekleri sonucunda olur zaten. Bunu zaten kabul etmeyen denk gelmeyen kişiler bize gelmezler zaten. Öyle gelip ortalığı karıştırıp giden insan olmaz bizde. Gelip oturdu mu sağ doktor solu bilmem ne herkes doğru düzgün giyinmiş sorular soruyor kitap okuyor herkes güler yani.

Görüldüğü grubunun üyelerinin hem anlayış hem de sosyal olarak seçkin bir zümreyi oluşturuyor olması fikri kendisini belli etmektedir. İnanişâ göre birey eğer kendisini daha aşkın bir ruh haline getirmeye karar vermişse hatta bunu hak etmişse işte o zaman belli mekanizmalar devreye girerek kişiyi gruba getirmektedir. Yani özel olarak toplumda gruba üye devşirmek gibi bir refleksin olmadığı hatta sıcak da karşılanmadığı söylenebilir.

Genel hatlarıyla bakıldığında aslında Ruhçuluk öğretisi için, Yen Dini Hareketler olarak tanımlanan grubun örgütlenme şekillerinden bariz ayrımlar taşıdığını söylemek mümkündür. Açıklandığı gibi birçok yönüyle geleneksel dini gruplardan da ayrılmaktadır. Fakat bir yönüyle de yerel olana kaçınılmaz olarak bağlanma, yerel zihniyet örüntülerinden örnekler verme ve onları doğrulama yoluna gitmiştir. Bu açıdan bakıldığında bazı yerel unsurları içinde barındırdığı da gözlemlenmektedir.

3.4. Evliyaların Dönüşümü: Geleneksel Zihniyete Bağlanma

Kendi metafiziksel örüntülerine sahip olan bir birliktelik olarak Yeni Ruhçuluğun, yerel unsurları ve küresel unsurları eklektik bir biçimde birleştirme özelliğine sahip olduğunu söylemek önemlidir. Her ne kadar kutsal bir anlam yüklemek olmasa da gelişkin bir ruhun tarifini yaparken sıklıkla tasavvufi bir zihniyete ve toplumsal hafızada bulunan evliyalara, kahramanlara ve keramet biçimlerine atıflarla karşılaşılır.

Bu, sosyolojik açıdan, küresel bir hareketliliğin etkisiyle Kıta Avrupası'ndan Türkiye'ye gelen Ruhçuluk fikrinin, geleneksel zihniyetin hangi unsurlarına bağlanarak kendisini kabul edilebilir kıldığını açıklamaktadır. Ergün Arıkdal, dinlerin öğretimdeki yetersizliği ve modern kültürün maddeci dayatmasına karşı şöyle bir eleştiri ortaya koyuyor.

Özellikle din kaynaklı, din dediğimiz yol ile ilgili ve onun diğer dallarıyla alakalı olan bir sistem de kozmik tevazuyu kozmik sadeliği insanlara pek öğretmedi. Her sistem daima kendine ait değer yargılarını insanlara empoze etmek suretiyle onları kendisine mal etmeye çalıştı. Şimdi de tamamen maddesel bir anlayış içerisinde “batılılaşmak, demokratikleşmek” vs. tarzından yeni bir özdeşlemeye yeni bir ayniyete doğru gitmeye çalışıyoruz.(Arıkdal 2017:108)

Görüldüğü gibi Yeni Ruhçuluk'tan ve kültürel yapısından bahsedildiğinde aslında tam anlamıyla sürekli seküler ve modernlik vurgusunun bulunması sebebiyle Ruhçuluk, kültürel anlamda Avrupalı olmak ve batılı olmakla özdeşleşiyor gibi görünebilir. Gerçekten de böyle bir batılılaşmadan bütün dünyada olduğu kadar ruhçuluk için de bahsetmek mümkündür. Buna rağmen Yeni Ruhçuluğun yerel kültürle olan ilişkisi aslında yeni bir zihniyet inşasının amaçlandığı hissini uyandırmaktır. Açıklamak gerekirse Yeni Ruhçuluk özellikle Arıkdal'ın fikirlerinde doğuyu Araplaşmak, Batıyı ise maddecileşmek olarak anlayıp, kendisini günün değerlerine uygun bir Anadolu'lu olarak tanımlamayı dener. Anadolu'dan geçen, diğer medeniyetleri bir ruhsal miras olarak kabul eder. Bu açıdan iki zihniyet örüntüsüne de bir alternatif yaratma anlamında, deneyseeldir.

Anadolu misyonu şudur: Anadolu misyonu dünyada en uzun süre ortak alan meydana getirebilmiş bir topluluktur. Bu ortak alanın meydana getirebilmesi için gereken bütün enkarnasyon alanlarının birbiriyle uyum sağlaması durumu uzun bir mücadele sonucu elde edilmiştir. (Arıkdal 2017:20)

Yazar'ın Anadolu için önerdiği misyon yalnızca politik veya kültürel bir misyon değildir. Aynı zamanda metafizik bir misyondur. Çünkü yazarın ifade biçimine göre Anadolu'da birbirinden çok farklı ruhlar ölüp yeniden dirilmiş ve böylece aslında ruhsal olarak ciddi bir gelişmişlik düzeyine ulaşılmıştır. Buradan hareketle Anadolu'nun bir axis mundi'ye yani dünyanın merkezindeki kutsal yere dönüştüğünü görebiliriz.(Eliade 2017:362) Yazar sıklıkla Anadolu için "ortak alan" "anahtar ülke" gibi tanımlamalarda bulunur.

Bu dünyada en büyük ortak alanı bu topraklar üzerinde bu millet kurmuştur. Bu çok enteresandır. Yani Asya'yı bırakıp Anadolu'ya gelmenin en büyük anlamı budur. Bütün kozmik planlar içerisinde en yüksek ortak alan kurabilme yeteneğinin bir ispatıdır bu. Başka milletler bunu yapamamıştır. (Arıkdal 2017: 38)

İşte tam olarak bu söylem üzerine, sosyal bilimler literatüründe özellikle batılı olmayan bölgelerdeki global etkileri incelerken kullanılan bir kavramla karşılaşıyoruz. Küyerelleşme; herhangi bir sosyal oluşumun küresel etkileri barındırıyor olmasına

rağmen yerel pratik, yöntem, organizasyon ve kültürlerle bu küresel etkileri bir arada yürütmesi ortaya çıkardığı çift taraflı dönüşüm sürecidir. Hem yerel hem de küreselliğin iç içe geçtiği olguları açıklamak için kullanılmaktadır. Eğer küyerelleşme bir süreç ise, deneysel ruhçuluğun Türkiye’de ufak bir grup tarafından kabul edilip daha sonra Anadolu’ya özel bir önem atfetmesi ve reenkarnasyon olgusu üzerinden Anadolu’da doğmuş olan ruhlara özel bir anlam atfetmesi tam olarak bunun bir örneğidir.

Bir diğer taraftan Arıkdal’ın Anadolu hakkındaki bu metafiziksel örüntüleri oluşturmada Cumhuriyet sonrası aydınında aidiyet ve kimlik probleminin kaçınılmaz ve ideolojik bir sonucu olarak ortaya çıkan Anadoluçuluk etkisi olduğu düşüncesi ağır basmaktadır. Kısaca açıklamak gerekirse Halikarnas Balıkcısı, Hilmi Ziya Ülken, Remzi Oğuz Arık gibi isimlerin de içinde bulunduğu bu fikir yapısı, Türklerin gerçek kimlik inşasını Anadolu’da bulduğu üzerine geliştirilmiş bir kimlik ideolojisidir. (Alver 2001:134-35) Görüldüğü gibi çatı olarak bu memleketçilik akımının etkilerini Ruhçuluğun Anadolu’yla ilgili fikirlerinde de görmek mümkündür.

Elbette ruhçuluğun öğretisinde ve teorik çatısında bu söylem tipleri çoğaltılabilir. Ancak bunun sahadaki karşılığının ne olduğu da doğru bir analiz yapabilmek adına önemlidir. Bu noktada KK3’e, Anadolu’nun diğer coğrafyalarından ayrılan özel bir yönü sizce var mı? Diye sorulduğunda şöyle cevap verdi.

Bu benim düşüncemden çok, Ruhsal bilgide ve çeşitli kaynaklardan alınan bilgilere göre Anadolu’nun ve insanlığın geleceği ile ilgili bir misyonu olduğuna dair bilgiler var. Bunu da yaşayarak göreceğiz. Kadim uygarlıklardan gelen Anadolu’nun birçok yöresinde ruhani öneme sahip bölgeler var.

Milliyetçi bir söylemle sahiplenilmiş bir tavırdan ziyade, konuyu uzaktan takip etme gibi bir durumun oluştuğu görülmektedir. Kişi bunları kendisine ait bir görüşmüş gibi sahiplenmek yerine, başka varlıklar tarafından bildirilmiş gelecekle ilgili herhangi bir kehanet gibi görmektedir. Bu örnekten hareketle bir sahiplenme oluşmadığı sonucu çıkmaktadır.

Görüşmelerin kiminde Anadolu’nun özel bir misyonu olmadığına dair fikirler çıkarken kiminde kadim uygarlıklara atıf yapılmıştır. Bazılarında ise Anadolu deyince kadim uygarlıklardan ziyade erenler, veliler ve evliyalar çağrışım yapmaktadır.

Kişinin ne kadar seküler bir yapıya sahip olduğuna göre buradaki tutum ve tavırlarda değişiklikler gözlenmiştir. Ancak, bir şekilde evliyalar ve velilerin zihniyete bağlanma ile doğrudan ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Anadolu'nun ruhani olarak diğer coğrafyalardan ayrılan özel bir yönü olduğunu düşünüyor musunuz diye sorulduğunda ruhaniyetin hala tasavvufi anlamda bir şeyleri çağrıştırdığına yönelik sonuçlara da ulaşılmıştır. KK4'e bu bağlamda sorulduğunda şöyle cevap veriyor.

Kesinlikle düşünüyorum. Bu topraklar, çok eski zamanlardan beri çok farklı medeniyetlere yurt olduğu için, her yüzyılda birbirinden değerli dervişlerin, erenlerin, evliyaların, ruhani liderlik eden yol göstericilerin, öğretmenlerin meskeni olmuştur. Her biri gerek kendi yüzyılındaki varlıkların, gerekse sonraki yüzyıllardaki varlıkların ruhsal olarak tekâmül ihtiyaçlarını karşılayacak olan bilgileri eserleriyle, sözleriyle, şiirleriyle, yetiştirdikleri öğrencileri aracılığıyla insanlığın hizmetine sunmuştur.

Önce yazılı olarak ulaşıp örnek sorularla eriştiğimiz KK4 sonrasında yapılan yüz yüze mülakatta bir eleştiri boyutu eklemeyi de ihmal etmiyor ve şöyle diyor.

Pek çok çağda hakikatin bilgisi, üstü örtülüdür. Gerçekten çaba içinde olanlar, o zaman hakiki dergahlarda şimdi kalmadı o dergahlar, gerçek anlamda hizmet veren dergahlarda mabetlerde, tapınaklarda ve tarikatlarda adım adım tedricen önce alt zemin bilgisini oluşturma oluşturma, sindire sindire vermişler.

Bu iki örnek üzerinden yola çıkıldığında aslında açık bir şekilde, derviş, eren, evliya gibi tasavvufa ait kavramların, ruhçuluğun kendi geleneği içerisinde yeniden yorumlanarak, aşkın varlıklar olarak benimsendikleri söylenebilir. Tasavvuf içerisinde devir nazariyesi, gaybet hali, veya vahdeti vücud gibi fikirlerin ruhani derinlik aşamaları ve reenkarnasyon döngüleriyle yeniden tanımlandığı ve aslında bunların eski bilgelik formlarında da olduğuna yönelik bir bağlanma biçimiyle sıklıkla karşılaşılmıştır.

Ancak 'o dergahlar artık kalmadı' söylemi üzerinden bu tip eski öğretilerin manevi tatmin noktasında yetersiz kaldığına yönelik bir eleştirinin olduğu da söylenebilir. Sınırları zorlayan bir yorum yapılmak istenirse geleneksel tarikatların sosyokültürel yapıyla uyumsuzlaşması ve manevi olarak pratiklerini güncellememeleri

sebebiyle Ruhçuluk hareketi gibi yapılara yönelimin olduğu bu örnek özelinde söylenebilir.

Evliyalar ve tasavvufun kavramları yalnızca mülakatlarda değil, ruhçuluğun teorik kaynakları içerisinde de sıklıkla doğrulanmaktadır. Hatta bu, ilk dönem İslam hikayeleri ve Kur’ani kaynakların ruhçulukla yeniden yorumlanması noktasına kadar gidebilmektedir.

Kainatın bir bireyi olarak herkesin sonsuz ışık enerjisinden varlıklar olarak, Enel-Hak diyebilecek kadar kendisinde Yaratıcısına karşı büyük bir samimiyetle yakınlık hisseden bütün varlıklar ki bu yakınlığı tüm varlıklar hissederler, Enel hak içindedirler, dışında değildirler, içerisindeki uluhiyetin ortaya çıkmasına imkan verecek şekilde yeniden derlenip toparlanmaya gitmeleri gerekir. (Arıkdal 2017:135)

Kozmik bir birlikteliği ifade edebilmek adına tasavvufi hafızada sıklıkla ifade edilen şekliyle Hallacı Mansur’un Enel Hakk ifadesini kullanmak, aslında geçmişte olan mistik örneklerin kabulü ve onayının yanında öğretinin oluşmasındaki yerel unsurların yeni oluşan zihniyet örüntüsüne nasıl bir melezlik kattığını göstermesi açısından önemlidir. Bir diğer örnekte görülen ise;

İnsan tek yönlü değil, hem içi ve hem de dışı ile iki yönlü insandır. Mesela; "Bir ben vardır benden içeri" dedikleri gibi dışarıdaki benle içerideki beni yani fiziki varlığı, beyin varlığı ile öz varlığını yani ruh varlığını bir araya getirmek ve realiteye ışık tutacak realiteyi anlayacak tarzda onların tam manası ile müştereken çalışmalarını sağlamaktır. (Arıkdal 2017:147)

Yunus tarafından ifade edilen şeklin kabulü, burada ‘ben’in ve dolayısıyla kimliğin yeniden tasarlanmasında kullanılmıştır. Daha önce bahsedildiği gibi kişi; öz benliğini toplumsal kimliğin ötesinde ve dışında bir yerde duran sonsuz bir varlık, aşkın bir ruh olarak gördüğü için, bütün dini inançlardan koparak veya onları sadece kültürden aktarılan beşeri ve geçici varlığının bir değeri olarak görerek hala seküler kalabilmektedir. Burada halen bu aşkınlık bir tanrı imasını kapsamamaktadır. Çünkü tanrı varlıkların ötesindedir. KK1 Bey’e evliyalık kurumuna nasıl yaklaştığı ve bu konuda ne düşündüğü soruldu.

Bir hayatta doğduktan sonra çok kitap okuyup evliya olmuyor onlar işte. Geçmiş doğumlarında bu konular üzerine çok çalışmış ve yavaş yavaş gelişmiş ruhlardır onlar da. İrade göstermişler ve zorluklarla haşır neşir olmuşlar yine de bildikleri yoldan şaşmamışlar ve o doğuşlarında yani bizim bildiğimiz son doğuşlarında belli bir halka ve gruba daha tekamülcü daha maneviyatı kuvvetli bilgiler vermeye başlamışlar. Bunlara da biz evliyalardan diyoruz aslında bu işin özü İslam, Hristiyanlık, Kabala falan değil yani bu universal (evrensel) bir bilgidir ve o yolda gelişen kişiler ve ruh varlıkları daha gelişmiş bir vazife almaya gelirler bu dünyaya.

Burada evliya kimselerin bir dini alandan çıkarılarak, yeniden yorumlanıp daha evrensel bir bilgelik formunun paydaşları haline getirildiği açıkça görülmektedir. Yani evliyalara gelen bilgi formu İslami bilgi veya azizlere gelen bilgi Hristiyanlıktaki bilgeliklerinden kaynaklanan bir şey değildir. Bu tamamen onların, birden fazla ömür içerisinde ruhlarını güçlendirmek için yaptıkları manevi pratiklere bağlı olarak gelmiş bilgilerdir. Eğer böyle ise, o zaman kişinin gelişimi ve kendi varlığını bir sonraki noktaya taşımak için yapması gereken rol artık Ruhçu birey için din değildir. O kendi tanımladığı şekliyle ruhsallığı, dinden ve kutsal olandan ayırtmış ve bütünüyle seküler olarak global bir bilgelik formunun üzerine kendi gerçekliğinde yeniden inşa etmiştir. KK4 reenkarnasyon fikrinin tasavvuf içindeki izleri olduğunu düşünmekte ve şöyle ifade etmektedir:

Hani Mevlana da bitki öldüm hayvan doğdum hayvan öldüm insan doğdum taştan başlar aslında öyleyse ölümden korkmak niye diyerek bilincin evrelerini yani tekamülü ve farklı varlıksal bedenlerin kullanıldığını ifade ederler. Buna benzer bir yaklaşım ilahi nizam ve kainatta da var.

Böylece toplumsal hafızada var olan zihniyet biriminin küreselden gelen bir fikirle benzer şeyleri söylediğinde kişinin aklında nasıl bir uyum ve aidiyet yönelimi yarattığı görülebilir. Bu şekilde aslında ilk bakışta toplumsal dini kabulden farklılaştığı düşünülen ve anomik kabul edilebilecek olan ruhçuluk kişinin zihninde yerel iddia ile bütünleşerek kabul edilebilir hale gelmektedir. KK4 Mevlana'yı kendisine rol model olarak gördüğünü ve onun eserlerini bir anahtar olarak kullandığını söylerken, Gurdjieff ve Ouspenski gibi mistiklerin isimlerini de vermeyi ihmal etmiyor.

Eskiden oldukça varlıklı bir insan olmasına rağmen, bütün bu maddiyet arasında boğulduğunu söyleyen ve bunun üzerine manevi bir arayışa girdiğini yineleyen KK4 bu görüşmenin ilerleyen kısmında maddi dünyanın geçici olması şeklinde tanımlanabilecek zihniyet örüntüsüyle radikal bir karar verip hayatını değiştirdiğini şöyle ifade ediyor: “Karşılaşmadan önce bir şirketin ortağıydım Kordon’da, çok iyi para kazanıyordum. Maddi olarak her şeye sahiptim. Fakat kendi içimde hayat bu mu? Yaşamın amacı bu mu? Dediğim bir noktaya geldim.” (KK4) Sahip olduğu maddi şeylerden vazgeçecek kadar insanın hayatını değiştiren bir fikir dünyasının hala seküler olup olmadığını yeniden tartışmaya açabilecek bu örnek, aslında hala kutsallaştırmıyor olsa bile dini zihniyetin karar verme şekillerimizi nasıl etkilediğini göstermektedir. KK4 şu söyleminde sıklıkla duyduğumuz atasözlerine değiniyor.

Yani biz içsel denge hissini maddi başarıyla paralel tutuyoruz halbuki içsel zenginlik varlıksal dönüşümle gelinebilen bir haldir. Bir hırka bir lokma diyebilen çok büyük bir bilinç olmalı. Evrenin tuzaklarını aşabilmiş... Hani diyor ya "Mal da yalan mülk de yalan al biraz da sen oyalan!" yani Anadolu o kadar zengin bir bilgelik yuvası olmuş ki tarih boyunca hayranım bütün evliyalara, Yunus’a Mevlana’ya Hacı Bektaş’a, ama bunları derinlemesine anlayabilirsek kıymeti var.

“Bir lokma, bir hırka” “Mal da yalan mülk de yalan.” Bu sözlere basitçe bakıldığında gündelik hayat içerisinde kullanılan söylemlerden ibaret olduğu düşünülebilir. Fakat nesilden nesile aktarılan bu tip atasözleri toplumsal anlam örüntüleri oluşturabilmekte olduğu unutulmamalıdır.(Özbolat 2014:37) Bu örnek; Kişinin toplumsal davranış normlarına, zenginlik-fakirlik, sınıfsal ayrımlar, kişinin kendini sosyokültürel olarak konumlandırmasına, tasarruf kararlarına bile zihniyetin nasıl etki ettiğini göstermektedir. Makro düzeyden mikro düzeye kadar daha bir çok alanda hayatın her alanına sirayet etmiş bir şekilde zihniyet denen olgunun insanı nasıl dünyaya karşı inşa ettiğini görmek bu açıdan önemlidir.(Ülgener 2015:91-95)

Bir diğer dikkat çeken husus, tasavvufun kurumsal İslam’a yakın görünen figürlerine şüpheyile yaklaşma, ancak baş kaldıracı veya aktivist yönleri olduğu düşünülen figürleri sahiplenme boyutudur. KK7’ye kendinize rol model olarak gördüğünüz birisi var mı? Diye sorulduğunda şöyle cevap veriyor:

Hiç yoktur öyle kimseyi kendime idol almam, Yaşar Nuri Öztürk ve Burak Özdemir, Bedri Ruhselman, bambaşka algılar yaratmıştır. Bir din adamı seni etkilemiş midir diye sorarsınız, Ahmet Yesevi deyince bence farklı bir titreşim oluşur. Mevlana mı Şems mi deseniz Şems derim, İmam Gazali hiç yüreğimi titreştirmez ama Hallaç hep daha çekici gelir. Bu benle ilgili ama sanırım ben hep düzene baş kaldırmış bir kişiyim kendi içimde yaşadığım sükun bana bu baş kaldırma gücünü veriyor. Hiçbir yerden bir ihtiyaç görmeden başkaldırı potansiyelini kendimden alıyorum.

Katılımcının ifadesinde, Hallaç'ı kabul edilebilir, Gazali'yi ise kendisini etkilemeyen bir figür olarak anlatması, aslında kurumsal dinin sahiplendiği figürlere şüpheyle yaklaşması ile ilgili gibi görünmektedir. Görüşmenin birçok kısmında, toplumdan farklılaşma, anomi ve anormalleşmeden bahseden katılımcının zihniyete bağlanırken de bu tip farklılıklar üzerinden bir doğrulama gerçekleştiriyor olması, Ruhçuluğun dinamik yapısını anlamayı da kolaylaştırmaktadır.

Elbette tasavvufun bir bilgelik olarak ruhçuluk tarafından kabul edilmesi ve onun bir zihniyete bağlanma unsuru olmasının yanı sıra, tasavvufla temelde ayrıştığı ve ona itirazlar getirdiği noktalar da bulunmaktadır. Bu da aslında tasavvufun “insan” denen şeye atfettiği kutsallıkla ilgilidir. Farklı görüşler olmasına rağmen Ruhçulukta insan olmanın özel hiçbir tarafı yok gibi görünmektedir. Bunun postmodernizmle gelen bir eleştiri olduğu düşünülebilir. İnsanın değer ve önem olarak merkeze konduğu hümanist fikir biçimleri artık yerini daha bütüncü bir insan algısına götürmüş, hatta insaniyet fikrini neredeyse bir yapısöküme uğratmıştır.

3.5. Bütün Canlılar Merkezdedir : Dönüşen Kıyametçilik

Birçok sosyolog 21.yüzyılda soğuk savaşın bitimiyle oluşan yeni bir toplumsal durumun varlığını ortaya koymakta ve bunu bazen sanayi sonrası toplum bazen post modern toplum bazen de hizmet toplumu veya bilgi çağı olarak adlandırmaktadır. Toplumun teknolojik gelişmeler ve kültürel aktarımlar sonucu geldiği bu son hali tanımlarken, kıyametçilik algısının oluşumunu daha rahat ifade etmek için Beck'in Risk toplumu kavramını kullanmak yerinde olabilir. Beck'in; riskin ne olduğunu tanımlarken onu modern dönemde de ortaya konan sağlık, yaşam süresi, savaş gibi öngörülebilir olan risklerden ayrıştırdığı görülmektedir. Çünkü risk artık, her türlü sınıfsal aidiyetin de ötesinde dünya toplumunun tamamını eş zamanlı olarak etkileyebilen, küresel bir yıkıma davetiye çıkarabilecek her türlü yönetsel sorunun mümkün hale gelişiyle ilgilidir. Teknolojik gelişmeler, küresel ekolojiyi etkileyen ısınma, karbon salınımı,

yeşilin yok olması ve nükleer silahlar gibi bir çok yeni problem artık insan toplumunun geleceğini bu gibi risklere göre yönetme ihtiyacını ve eş zamanlı olarak bu problemlerin çözümünde yetkin insanlara olan bağımlılığı beraberinde getirmektedir. (Çuhaci 2012:135-38) Çünkü teknolojinin üretimi beraberinde yalnızca refahı getirmez, aynı zamanda potansiyel tehditlerin ve risklerin de daha önce bilinmeyen bir ölçüde açığa çıkmasını da doğurur.(Beck 1992:19)

Buna bağlı olarak, yirmi birinci yüzyıl insanının bu yeni risklerle dolu toplumun içinde nasıl bir manevi duruş ortaya koyduğunu, Yeni Ruhçuluk üzerinde gözlemleyebilmekteyiz. Ruhçular için risk toplumunun kaçınılmaz sonucu yıkımdır. Dolayısıyla her varlık kendisini bu risklere maddi olarak değil ruhani olarak hazır tutmalıdır. Dünyada yaşanan küresel felaket denilebilecek her şey devre sonu denen sürecin icapları gereğince olmaktadır.

Yakında, tabiat şartlarında vukua gelmeye başlayacak olan cezrî değişimlerde hiçbir şeyin maksatsız ve körü körüne olmayacağını, en ufak bir hâdisenin bile ancak ünitelerden gelen icaplara göre üstün vazifeli varlıklar tarafından şaşmayan ve aksamayan bir tertip ve ahenk içinde husule getirileceğini artık iyice belirtmiş bulunuyoruz. (Ruhselman 2017:278)

Bütün bu kaotik ve öngörülemez, soğuk savaş, nükleer gelişmeler, salgınlar ve ekolojik felaketler, görüldüğü gibi ruhçuluk tarafından bir gelişim için ortaya konan ahenkli, planlı ve programlı dışsal varlıkların etkileriyle olup biten şeylerdir. Bir amaca hizmet etmektedir ve dünya okulunun bitişine işaret eder. Ruhçuluk kendi mitleriyle bütün bu panik sürecini anlamlı ve sakince karşılanması gereken bir ruhani süreç olarak yorumlar. Arıkdal bu süreci Anadolu Misyonu'nda şöyle ifade etmektedir:

Hepimiz o güzel hayat şiirini o güzel sonsuzluk türkülerini söylemeye başlıyoruz ve hep beraber aynı anda söylüyoruz. Bu ne kadar büyük bir ahenktir. Bir işaretle bütün insanlar aynı şeyleri ifade edebilecek duruma geldiği vakit bilirsiniz ki kıyamet işini bitirmiştir. Artık dünyayı eski şairlerden yazarlardan birinin söylediği gibi "Dünyayı Allah'a teslim etmek vakti" gelmiştir. Buyurun alın artık, bizim işimiz bitmiş" denebilir. Biz buradan, büyük göçmenler olarak, büyük bir insanlık kfilesi ruhsal dünyanın yardımıyla çok daha yüksek beşeri seviyelerde kendi tekamülünü devam ettirmek üzere başka bir hayat sistemine sıçrayacağız.(Arıkdal 2017:209)

Ruhçu kaynaklara göre bu dünya artık toparlanamaz bir hale gelmiştir. Bozulmaya da devam edecektir. İnsanlık artık insan olmaktan çıkacak ve başkaca varlıklar olarak başka alemlerde kalacaktır. Yeniden toparlansa bile burada yaşayacak olan kıyamet sonrası tür insan değildir. Çünkü evrimleşmiştir. Bunu başaramayanlar ise bir karmaşa içerisinde kalacaktır. Buradan hareketle kıyametle ve son dönemin karmaşalarıyla ilgili ne düşündüğü sorulduğunda KK1 Bey şöyle söylüyor: "1900'lü yıllarında doğsaydınız aman allahım kıyamet o zaman kopuyor bir İspanyol gribinde milyonlar ölüyor. Şikayet edeceksek edelim ama karşılaştığımız bizim hak ettiğimiz ve ihtiyacımız olan şeydir." Fakat günün şartları ve halihazırda yaşanan Covid 19 pandemisi ile ilgili şunları söylemeyi de ihmal etmiyor:

Aslında bu, iyice kargaşanın arttığı bir dönem olmaya başladı. Şu yaşadıklarımız yaşayacaklarımızın teminatı ve belki de milyonda biri. zaten İlâhi Nizam ve Kainat'ta bunlardan bahseder. Sebebi anlaşılamayan kitlesel ölümlü hastalıklar olacaktır der zaten. Ama büyük bir dejenerasyon dönemini temsil eder. Devre sonu büyük bir dejenerasyonun kendisidir rejenerasyon değildir. Altın çağ değildir. Bu öyle bir dejenerasyondur ki, insanları uyandırmaya başlar

KK1 Bey, bir altın çağın yaşanması ile ilgili negatif bir fikre sahip olup, bunu doğal bir sürecin sonucu olarak yorumlamaktayken KK5'de dünya her geçen gün kötüye mi gidiyor yoksa daha iyi bir durumda mıyız diye sorunca, "Medya eskiden olmadığı için bu vahşetten haberimiz olmuyordu, şimdi her şeyden haberdar olmaktayız, çoğalmış gibi geliyor haberimiz olduğundan dolayı, ancak şöyle bir durum var hiçbir şey geriye gitmez tekamül eder." Cevabını veriyor. Bütün bu tekamül edişin bizi bir Altın Çağ'a götürdüğünü ifade ederek;

Kapitalist komünist bir tez antitez üreten bir finans lobisi, şeytani bir lobi var. Pandemi de böyle insanları kontrol etmek için yapılıyor, bunu yapan da dünya dışı karanlık varlıklardır.

Kötü bir dünya dışı medeniyeti yani uzaylıları mı kastediyorsunuz?

Dünya özgür seçim gezegeni ama tabii tabii evet kötü bir medeniyetten bahsediyorum. Orion grubu, reptilian denilen negatif bir tekamül yolu var. Bunlar binlerce yıldır faaliyettedir. Fakat son kozlarını oynamaktadır. Doğuştan tekamül etmiş bir nesil geliyor. Altın Çağı başlatacaklar.

KK5 bu ve diğer konulardaki fikirlerinin kişisel olduğunu ve genel ruhçuluğun tamamını kapsamadığının altını çiziyor. Ancak daha önce de bahsettiğimiz lego teorisinde olduğu gibi postmodern metafizik birliktelikler bu tip alternatif bakış açılarından örülmüş eklektik bir gerçeklik algısını bireyci bir karakterle oluşturmaya müsaade etmektedir. Görüşmenin ilerleyen kısımlarında KK5, biyonik implantların, GDO nun, toplumsal cinsiyetteki yeni LGBT rollerin hatta virütik aşılardan bile aile ve insan genetiğini bitirmek için reptilianlar adı verilen uzaylılar tarafından oluşturulmuş karanlık bir sisteme hizmet ettiğini söylüyor.

Yirmi birinci yüzyılda toplumsal teknolojik ve endüstriyel farklılaşmaya bir karşı duruş sergilediğini ve oluşan yeni zihniyete muhalif olduğunu belirten KK5 aynı zamanda bu tip konularda diğer ruhçuların yaptıkları paylaşımlarda bu gerçekleri çoğu ruhçunun da fark etmediğini tek tük bunları gözlemleyen kişilerin olduğunu ancak büyük bir oyun oynandığını ekliyor. Küresel ısınma ve buzulların erimesi gibi şeylerin abartılmış uydurmalar olduğunu belirtirken, yapay et üretiminin insanoğlunun hayvancılık üretimini bitirmek ve küresel besin kaynaklarını tüketmek için yine Orion grubu adı verilen galaktik bir kötü niyet birlikteliğinin tezgahı olduğunu savunuyor.

Görüldüğü gibi olup biten birçok teknolojik gelişmenin arkasında kişi aslında Risk Toplumunun yaratmış olduğu bir psikolojiyle gelişimin bütününe karşı muhalif bir sorgulama getirmektedir. Buna rağmen aslında nihayetinde pozitif bir şekilde geleceğine ve Altın Çağ'da yepyeni bir neslin bu sorunları çözeceğine yönelik bir inanç gelişmiştir. KK4'e doğal afetler sizce uyarı niteliği taşıyor mu diye sorulduğunda şöyle cevap veriyor:

Bazıları evet. Ama şu anlamda değil, çok fazla zina var o yüzden buraya afet geldi değil. Yani cinsiyeti yaratan tanrının, o cinsiyetin karşılığı olan eylemlerden ötürü o varlıkları yargılayamayacak kadar engin bir bilgelikte olduğunu kendi adıma düşünüyorum. Fakat İlâhi Nizam ve Kainat kitabında, sentezlediğim şu; gezegenin yaradılıştan organik hayatın nasıl başladığı anlatılarak günümüze geliyor. Atlantis ve Mu varlıkları varlığı kullanmakta o kadar uzmanlaştı ki -bak şimdi biz de uzmanlaştık sen neredesin ben neredeyim ama saatlerce karşılıklı konuşuyoruz- Bu, gelişmiş maddenin sunduğu bir imkan, dolayısıyla maddeyi o kadar kullanmakta ustalaştılar ki, buna rağmen egonun hizmetine sundular, lüks şatafat altın saraylar yani maddeye tapan bir şey oldular. O tür artık yozlaşmıştı bu yozlaşmış devrin kapatılması gerekiyordu çünkü o devrede aynı zamanda istenilen yetkinliğe ulaşılmış az bir varlık topluluğu vardı.

Teknolojik gelişmelerin getirdiği rehavet ve öze dönmeyiş halinin, kendi gerçekliğini aramayan kişinin ve mistik tecrübelerin göz ardı ederek materyalist bir konformizme geçmenin geçmiş uygarlıkları yok ettiğine ve yirmi birinci yüzyıl insanın başına benzer şeylerin maddecilikten ötürü geleceğini ifade eden kişi bu doğal afetlerin ille de kötü bir anlama gelmeyeceği ve dünyanın içsel dengesini sağlaması için buna ihtiyacı olduğunu ifade ettiğinde KK4'e İnsan sizce merkezde midir? Diye sorulmuştur "Ben insanın merkezde olduğunu düşünmüyorum, bütün canlılar merkezde" cevabını veriyor. Yine benzer bir şekilde KK6 "İnsan eşrefi mahluk değildir." Diyerek aslında geleneksel tasavvuftaki hümanizme yakın ifadelerin de dışında bir insan algısı ortaya koyuyor.

Ruhçular arasında, kıyameti döngüsel bir yıkım olarak anlayanlar olduğu gibi, onu bir yenileşme ve uyanış zamanı olarak gören ve kıyamet çağının yıkımdan çok bir uyanış fikrini öncelediğini düşünenler de vardır. KK7 sizce nasıl bir çağda yaşıyoruz? Diye sorulduğunda şöyle cevap verdi:

Kıyam ayağa kalkma anlamında anlatılmıştır. Kur'an'da da böyledir. Okuma yazma öğretir Kur'an. Onu öğrenince artık yazma defterine ihtiyacı kalmayan bir çocuk gibi olursunuz. Nasıl dünya güneş etrafında dönüyorsa, güneş de bir devre etrafında dönüyor. Kur'an'da bunun işaretlerini görüyorsunuz ama bilgisiz olunca bunları yorumlamakta zorluk çekiyorsun, şimdi bilgi çağındayız. Herkeste telefon var bu müthiş hızlanmış durumda. Babam 80 yaşında görüntülü görüşüyor. (...) Dünyayla ilgili bir yıkım görmüyorum ama bunu bir uyanış, olarak görüyorum. Bura yıkılsa bir başka gezegende yaşamaya devam eder zaten. Kur'an'da Şir'a yıldızı ve Tarık yıldızından bahsediliyor.

Katılımcı kıyameti her şeyin yıkıldığı ve dünya okulunun bittiği bir zaman aralığı olarak değil, dünya toplumunun ayağa kalktığı ve yükseldiği bir zaman olarak anlamaktadır. Bu noktada dinlerin asli vazifelerini tamamlamak ve nihai hedeflerini doldurmak için gelmiş geçici eğitim metotları olduğunu da eklemeyi ihmal etmemektedir. Bu kıyamet algısı elbette öğretici kaynaklarından farklılaşan bir tutumdur. Her ne kadar bir yıkımın olabileceği fikrini tamamen yok saymasa da, kişi "geçiş dönemi" olarak adlandırdığı bu zamanın aslında bir yükseliş anlamına geldiğini ifade eder. Öyleyse, kişi özelinde teknolojik gelişmeler ve imkanlar aslında bir riski değil, bir kolaylığı ve insanoğlunun gelişimini ifade etmektedir. Görüşmenin ilerleyen kısmında

katılımcı bu geçiş çağının, dünyanın güneşin etrafında dönüşü gibi, güneşin de bir başka şeyin etrafında dönüşünden kaynaklandığını ifade etmiştir. Buradan hareketle oluşan fikirlerin, dünya merkezci, güneş merkezci bakışların dışına çıktığı görülmektedir. Bunun aslında insani olanı, insana yakın olanı varlığın merkezine koymamakla ilgili felsefî bir düşünceden kaynaklanıyor olduğu söylenebilir. Antihümanizmden kasıt tam olarak budur.

Genel görüşmelerin içeriğinde de görüleceği gibi, Ruhçulukta insan tanımı yapmak yerine ona varlık deme alışkanlığına sıklıkla rastlamaktayız. “Ruh varlığı” ifadesi insanlığın bir canlı türü olarak aslında sadece kimliğin geçici bir yanı olduğunu ifade etmek için kullanılır. Aslında bütün kıyametçi fikrin temelinde insanın bir dünya yaşamı olması ve dünyanın evrenin merkezi olması fikrine bir itiraz geliştirildiği ve buna bağlı bir şekilde aslında risk toplumunun ortaya koyduğu kitlesel stresin önüne geçildiği söylenebilir. Burada oluşturulan bu postmodern kıyamet mitinin, bireyi insandan aşkın bir noktaya koyarak onun toplumsal kaosa karşı hissettiği korku ve güvensizlik hissini baskılama fonksiyonunu karşıladığı söylenebilir. Yine de bütün bu kıyametçilik fikrinin temel çıkış noktası görüldüğü kadarıyla risk toplumunun oluşumudur. Çünkü KK2;

Dünya toplumunun büyük çoğunluğu tam bir aymazlık içinde ve kendinden habersiz, kendi gerçek doğasından habersiz dünyasal maddesel olgular değerler ve avuntular içinde yaşıyor. Esâsen bugünkü anominin şiddeti de büyük kitlenin bu aymazlığı ve kendinden habersizliği, yani kendini maddesel bir yapı olarak sanma yanılgısı içinde olması. Büyük çoğunluğu öyle kimselerden oluşan bir beşeriyetin kendi elinin ve edimlerinin kaçınılmaz sonucudur dünyanın bu günkü perişan manzarası.

Böylece birey içinde bulunduğu toplumun yarattığı şartlara itirazlar getirmektedir. Bu itirazların bir sonucu olarak, toplumun kendi eliyle daha önceden belirlenmiş bir kehanetin kaderine doğru sürüklendiğine dair düşünceler geliştirir. Risk toplumu, mitsel bir gerekçeye bağlanır ve kişi doğrudan insanın vahşi ve etten doğasını eleştirip ondan ayrılarak kendisini ondan başka ve daha aşkın bir ruh varlığının sahibi olarak görür. Bu şekilde de aslında antihümanist olarak ifade edilen noktaya gelir ve insanı merkeze alan, insanlığı merkeze alan bir sistemi dışsallaştırır.

SONUÇ

Yapılan bütün mülakatlar ve doküman incelemeleri nihayetine ulaşılan ilk sonuç, Yeni Ruhçuluk hareketindeki hiçkimsenin onu bir din olarak ifade etmeyişiştir. Kendi ifade biçimlerini bir din olarak görmeyen kişileri dinsel bir tasnifin içine sokmak yerine onların kendilerini tanımlayış biçimlerinden yola çıkarak, yeni bir grup tanımı yapmanın gerekliliği doğmaktadır. Burada genel manevi grupların incelemesinde birer kavram olarak kullanılan Yeni Dini Hareketler ve Yeni Çağ Hareketlerinin grup özelindeki ifade, söylem ve inanç biçimlerinin geneliyle bütüncül bir özdeşleşme içine girmedeği sonucu çıkmaktadır. Ayrıca bir dini grup tasnifi olarak kullanılan, doğal dini grup ve sırf dini grup, tarikatvari yapı, kült, sekt gibi benzetmelerin hiçbiri grubun özgün yapısına, hiyerarşik, ritüel bazlı ve söylemleri odağında uymamaktadır. Çünkü birey mistik görünümlü bir çerçevenin içinde kalsa da hala seküler zihniyet yapısının ve anlamlandırma sürecinin içindedir. kolektivist değil bireycidir ve kutsallaştırmadan, olgusal bir şekilde metafiziği kabul eder. Wach ve Otto'nun yaptığı değerlendirmelerde olduğu şekliyle kutsalın tecrübesi ve yaşanması şeklindeki özcü din tanımlarından yola çıkılırsa hatta din ürpertici ve büyüleyici bir sır,gizem (mysterium) şeklinde vasıflandırılıyorsa özel bir yönelim olarak Ruhçuluğun ne içsel tecrübeyle yüklediği anlam ne de kutsallaştırma boyutu itibariyle bir din olmadığı kanaati hâkim hale gelmektedir(Günay 2015:225; Otto 2014:57-58).

İşlevsel bir tanım üzerinden gidilirse, Ruhçuluğun bir takım toplumsal risklere, ölüme dair çıkmazlara çözüm sunma gibi fonksiyonlara sahip olduğu ve bu tanım üzerinden pragmatik faydaları itibariyle bir din olabileceği sonucuna ulaşılabilir. Fakat, bu görüşe göre ruhçuluğun bir dayanışmaya , sıkı bir birliktelik yaratmaya ve ümmet ,cemaat, manevi kardeşlik gibi dini-toplumsal birliktelikler yaratmaya yol açması gibi bir durum da söz konusu değildir (Evans-Pritchard 1968:57). Böyle bir sonuca aşırı bireyci ve birbirinden oldukça bağımsız, eklektik bir tekamül yolunun seçilebilirliği gibi sebeplerle ulaşılamamıştır

Hem işlevsel hem de özcü yönler üzerinden inşa edilmiş Çok yönlü din tanımlarının değerlendirme metotları incelendiğinde ise aslında herhangi bir futbol takımının veya ideolojinin bile din sınıfı içerisinde yer alabilmesi ihtimali doğmaktadır. Ayrıca bu tanımlama yöntemleri için bile profan ve kutsal arasında ayırım ortaya koymuş olmak temel bir şart gibi görünmektedir(Kurt 2008:78-81; Saler 1993:171). Bu açıdan, belki de özgün dini pratiklere sahip olmak, ruhban sınıfı olması, bir kiliseleşme

hali, dokunulmazlığı olan bir kutsal metine sahip olmak gibi çokça uzun bir liste içerisinde “doğaüstü güçlerin varlığını kabul etmek” ve “bir mitolojiye sahip olmak” dışındaki maddelerin hemen hemen hiçbirinin Yeni Ruhçuluk özelinde tamamen doğrulanmasının mümkün olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Öyleyse hala tanrı, ruh, reenkarnasyon gibi dinin ve teolojinin alanında olduğu düşünülen kavram setine rağmen nasıl bir tanım yapmak gerektiğiyle ilgili öneri “Dinsonrası (Metareligion) Hareket” kavramsallaştırmasıyla olacaktır. Çünkü bütün hareket üyeleri, kendi durumlarını dinsellikten sonra gelene yönelme, dinin nihai amacını bitirmiş olması ve dinsel kurumların insanın içsel gelişimine artık hizmet etmemesi gibi itirazlarla biçimlendirmektedir. Ayrıca yapısal olarak da, Ruhçuluğun ortaya koyduğu mitsel örüntü, parapsikolojik femonenlere yaklaşım tarzları, bir lidere duyulan sadakatin olmayışı, ve grubun dini ritüel olarak ifade edilen hiçbir aktiviteyi toplu bir şekilde özgün bir yorum katarak gerçekleştiriyor oluşu, modern etkinlikleri - konferans seminer- bunların yerine koyuyor olmaları gibi etkenler de, bir din sonrası hareketlilik olduğu sonucuna götürmektedir.

Neden Yeniçağ Hareketi tanımının kabul edilmediğinin gerekçesi olarak da, öncelikle grupların bir zamanın ruhunu ve bir devrin fikri yapısını kapsıyor olacak şekilde Yeniçağ, ile ifade ediliyor oluşu verilebilir. Açıklanacak olursa, bu tarz bir çağ odaklı kavramsallaştırmanın zamana yönelik ayrımları karşılamama ihtimali her an mevcuttur. Ayrıca, Yeni Çağ hareketleri için yapılan tasniflerde, kişisel gelişim ve dünya dışı varlıklara inanmak gibi özelliklere yer verilmekteyken bu tip hareketlerden bazılarının bir süre sonra kendilerini din olarak ifade etme eğilimleri oluşmakta ve resmi olarak bir din olduklarını ilan edebilme durumlarıyla karşılaşmaktadır.(Bromley ve Bracey 2006:179) (bkz:Sayentoloji) Öyleyse, Yeni Çağ Hareketiyken Yeni Dini Harekete mi dönüşmüşlerdir. Yoksa zaten her durumda din olmalarına rağmen bunu ilan etmemekte midirler? Gibi bu tip örgütlerin dinamizmiyle ilgili yeni problemler ortaya çıkmaktadır. Öyleyse, bütün bu tanımların dışına çıkarak, seküler ancak metafizik kabullere sahip bu tip bir grupla karşılaşıldığında “dinsonrası hareket” şeklinde bir tanıma gitmek, grubun daha net anlaşılmasını ve hangi yönleriyle dönüşümler geçirdiğinin sezilmesi açısından faydalı olabilir.

Grubun değer atfettiği lider tipi anlaşılmaya çalışıldığında öngörüldüğü gibi bir Karizmatik otoriteye değil, Kahramanlaştırılmış Lider’e rastlanmıştır. Burada bireyci ve bağlantısız olma hissi ağır bastığından lider, kesin bir kural koyucu değil, hediyeleştirilmiş bir veli gibi düşünülmektedir. Ona bir biat ve bağlılık olmadığı gibi

bu tip bir bağıllık ilkel sayılmaktadır. Ayrıca ona verilen değer, kayıtsız şartsız bir istekle ortaya çıkan bir güdülenme ve dolayısıyla sınırsız bir nüfuz değeridir(Wach 1987:42). Ancak yine de onun üstün yönlerini rol model alma durumuna rastlamak mümkündür. Geleneksel dini inanış tarzına eleştiri getiriliyor olmasına rağmen grup, tasavvufi hafızayı bütünüyle yeniden yorumlayarak Evliya, Kamil İnsan olarak adlandırılan kişileri, üstün ruhsal varlık ve Bizim İnisyelerimiz şeklinde isimlendirmiş ve böylece yerel kültüre bağlanmıştır. Ayrıca üstünde yaşadığı toprakları da bir ruhani merkez sayarak onu özelleştirmektedir. Gruba katılan her kişi, pozitivist bir tutumun da geleneksel dini grupların da karşısındadır. Böylece kendisine bir yeni yol açarak, özgün bir üçüncü görüş geliştirilmiştir. Ne dindar ne de dindışı kalarak aslında sekülerleşmenin maneviyatla olan ilişkisini tekrar sorgulamaya açacak bir ifade formunun inşası göze çarpmaktadır.

Ekseriyetle tüm üyeler apokaliptik bir dönemin içinde olduğuna dair fikir birliğindedir. Her ne kadar bazıları bunun bir Altın Çağ'a işaret ediyor olduğunu düşünse de, sabit olan tek şey dünyanın sonuna gelindiğine olan inançtır. Burada yaşananın sosyal bir dejenerasyon olduğuna inanç son derece keskindir. Buradan hareketle Yeni Ruhçuluğun apokaliptik fikirlerinin risk toplumu için bir manevi çözüm mekanizması olduğu söylenebilir. Elbette böyle bir tanım yapılıyorsa Dinsonrası Hareket'in temel özelliklerini ifade etmek de önemli olacaktır.

- Grup kendisini din olarak tanımlamamasına rağmen metafizik iddiaları olumlu görme eğilimindedir. Farklı dinlere mensup olmak hatta dinsiz olmak bile bir sorun teşkil etmez.
- Gruba katılım sebebi bir anlam arayışına ve gizemleri çözme arzusuna dayanmaktadır.
- Konferans seminer gibi uygulamalar, ritüel ve ibadet gibi geleneksel uygulamaların yerine tercih edilmektedir. Toplu hareket etmek ve manevi kardeşlikler kurmak yoktur. Tek başına hareket etme eğilimi esastır.
- Kahramanlaştırılmış bir lider olmasına rağmen otorite yoktur. Bireycilik ve bağlantısızlık esastır.
- Bir içsel gelişim süreci vadetse de bunun nasıl yapılacağı eklektik bir şekilde her inançtan alınabilir. Kişiye bırakılmış bir maneviyat algısı vardır.

- Katılımcılar sekülerdir. Buna rağmen hem kurumsal dine hem de pozitivist maddeci tutuma eleştiriler esastır ancak bunun dengesi kişiye göre değişir.
- Dünyanın nihai bir değişim döneminde olduğu fikri baskındır.
- Hakikatin her kültürde olduğunu düşünen özcü bir anlayış olsa da bulunduğu coğrafyanın kutsallarına zihniyet olarak bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Alver, Köksal. 2001. “Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken”.
- Arıcan, M . 2011 *Dini Çoğulculuk Paradigması ve Eleştirisi (John Hick Eksenli Dini Çoğulculuğun Eleştirisi)* . Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , 15 (2) , 21-38 .
- Arıkdal, Ergün. 2017. *Büyük Değişimin Eşiğinde Anadolu Misyonu*. Enstitü Yayınları
- Arıkdal, Ergün. 2018. *Tekamül: Ruhun Evrensel Yolculuğu*. Enstitü Yayınları
- Arıkdal, Ergün. 2003. *Devre Sonu*. Ruh ve Madde Yayınları
- Armstrong, Karen. 2017. *Tanrı'nın Tarihi: İslam, Hristiyanlık ve Yahudiliğin 4000 Yıllık Tarihi*. İstanbul.
- Arslan, Mustafa. 2006. “Değişim Sürecinde Yeni Dindarlık Formları: ‘Yeni Çağ’ İnanışları Örneği”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 4(11):9-25.
- Arslantürk, Zeki, ve Niyazi Akyüz. 2015. *Din Sosyolojisi 2: Sosyal Dinamik Bünye Analizleri*.
- BALKIZ, Bekir. 2015. “Türk Modernleşmesi, Pozitivizm ve Sosyoloji”. *Mediterranean Journal of Humanities* 5:123-123.
- Baltacı, A . (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? . Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 5 (2) , 368-388
- Barker, Eileen. 1999. “New Religious Movements: their incidence and significance”. içinde *New Religious Movements: Challenge and Response*, editör B. Wilson ve J. Creswell. London: Routledge.
- Bayer, Ali. 2010. “Sekülerleşme Din ilişkisi: Kuramsal Bir Yaklaşım”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (16):149-90.
- Beck, Ulrich. 1992. *Risk society: Towards a new modernity*. Sage Publications.
- Berger, Peter. 1999. *The Desecularization of the World: The Resurgence of Religion in World Politics: 8*. Washington, D.C. : Grand Rapids, Mich.
- Berger, Peter. 2008. “Secularization Falsified”.
- Berkes, Niyazi. 2002. *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. İstanbul.
- Biernacki, Patrick, ve Dan Waldorf. 1981. “Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling”. *Sociological Methods & Research* 10(2):141-63
- Bird, John, Abdulvahap Taştan, ve Mustafa Derviş Dereli. 2015. *Din Sosyolojisi Nedir*.

- Campbell, Joseph, ve Bill Moyers. 2009. *MİTOLOJİNİN GÜCÜ: Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikayeler*. İstanbul.
- Cresswell, Bryan Wilson and Jamie. 2001. *New Religious Movements: Challenge and Response*. Routledge.
- Creswell, John W. 2013. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara.
- Crossley, James, ve Alastair Lockhart. 2021. "Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements". *CDAMM*.
- Çuhaci, Aysu. 2012. "ULRICH BECK'İN RİSK TOPLUMU KURAMI". *İstanbul University Journal of Sociology* 3(14):129-57.
- Demir, T . (2013). Dinî Çoğulculuk . Liberal Düşünce Dergisi , (71) , 41-64 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48163/609370>
- Dr.Bedri Ruhselman'ın Hayatı "İlâhî Nizam ve Kâinat". Erişim Tarihi 29 Nisan 2021
- Eliade, Mircea. 2017. *DİNLER TARİHİNE GİRİŞ*.
- Ergün Arıkdal (Bilyay Vakfı Kurucusu) Erişim Tarihi 04 Mayıs 2021 <http://www.bilyay.org.tr/ergun-arikdal.php>
- Giddens, Anthony. 1991. *The Consequences of Modernity*. Stanford, Calif.
- Giddens, Anthony, ve Günseli Altaylar. 2017. *Sosyoloji: Başlangıç Okumaları*.
- Glaser, Barney, ve Anselm Strauss. 1999. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New Brunswick: Routledge.
- Göle, Nilüfer. 2017. *MELEZ DESENLER: İslam ve Modernlik Üzerine*. İstanbul: Metis.
- Günay, Ünver. 2015. *Din Sosyolojisi: İstanbul: İnsan*
- Güngör, Erol. 2004 "İslâm Tasavvufunun Meseleleri" Ötüken Neşriyat
- Hamilton, Malcolm. 2015. "Sekülerleşme Var mı Yok mu?" içinde *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, editör A. Giddens. Say Yayınları.
- Harari, Yuval Noah. 2020. *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi, Tıpkı Basım*.
- Kardec, Allan. 2018. *The Spirits' Book*. First edition. Brasília: FEB Publisher.
- Karamustafa, Ahmet. 2017 "Tasavvufun Oluşumu" İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Kirman, M. Ali, ve Özbolat, Abdullah. 2017. "İslam, Kutsal ve Seküler". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 17(2):19-41.
- Kirman, Mehmet Ali. 2003. "Yeni Dinî Hareketleri Tanımlama Problemi Ve Tipolojik Yaklaşımlar". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 3(1):27-43.
- Kirman, Mehmet Ali. 2016. *Din Sosyolojisi Sözlüğü*.
- Kirman, Mehmet Ali. 2017. *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Ankara.

- Köse, Ali. 2011. *Milenyum Tarikatları: Batıda Yeni Dini Akımlar*. İstanbul.
- Kurt, Abdurrahman. 2008. “Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17(2):73-93.
- McDaniel, June. 2018. *Lost Ecstasy: Its Decline and Transformation in Religion*. New York, NY.
- McNeill, William H. 2013. *Dünya Tarihi*.
- Otto Rudolf 2014 *Kutsal’a Dair - Altı Kırkbeş Yayınları* Kadıköy İstanbul
- Özbolat, Abdullah. 2018. “‘Şeyh Uçmaz Mürit Uçurur’ Kutsallaştırma Zihniyeti ve Din”. içinde *Zihniyet ve Din*. Karahan Kitabevi.
- Özbolat, Abdullah 2014. “Atasözlerinde İktisadi Ahlak” içinde *Kültür ve Din*. Karahan Kitabevi
- Pritchard Evans 1968. *Theories of Primitive Religion* Clarendon Paperbacks Oxford Universty Press USA
- Ritzer, George, ve Jeffrey Stephisky. 2013. *Sosyoloji Kuramları*.
- Roberts, Keith A. 1994. *Religion in Sociological Perspective*. 3rd edition. Belmont, Calif: Wadsworth Publishing.
- Roberts, Keith A., ve David A. Yamane. 2015. *Religion in Sociological Perspective*. Sixth edition. Los Angeles, CA: SAGE Publications, Inc.
- Ruhselman, Bedri. 2017. *İlahi Nizam ve Kainat*. İstanbul.
- Saler, Benson 1993. “Conceptualizing Religion”: Immanent Anthropologists, Transcendent Natives, and Unbounded Categories. Brill Publishers
- Sarı, Hasan. 2018. “Postmodern dönemde maneviyat arayışı Elif Şafak romanları örneği”. Çukurova Üniversitesi.
- Sayım, H . (2001). Sih Dini . Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , 19 (11) , 85-96 .
- Schimmel, Annemarie 2018 “İslamın Mistik Boyutları” ALFA Yayınları
- Sezal, Zeynep . "Scientology Kilisesi: Bir Sözde Din / David G. Bromley ve Mitchell L. Bracey, Jr.". Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / 7 (Haziran 2006): 177-200 .
- Stark, Rodney. 1999. “Secularization, R.I.P.” *Sociology of Religion* 60(3):249-73.
- Şengül, Fatma Nur. 2020. “KURAMSAL BOYUTTA SEKÜLERLEŞME VE DİN İLİŞKİSİ”. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi* 6(2):315-32.

- Tekindal, Melike, ve Şerife UĞUZ Arsu. 2020. “Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme”. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi* 20(1):153-72.
- Ülgener, Prof Dr Sabri F. 2015. *Zihniyet ve Din İslam, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlakı*. İstanbul.
- Ülken, Hilmi Ziya. 1969. *Sosyoloji Sözlüğü*. MEB Yayınları.
- Ünal, Mehmet Süheyl. 2010. “Dinsel Bireycilik, Tehdit Mi, Fırsat Mı?” *Dini Araştırmalar* 13(37):5-18.
- Voltaire. 2016. “Voltaire -Hoşgörü”. içinde *Batı'ya Yön Veren Metinler*. C. 2, editör A. Alatlı. Alfa.
- Wach Joachim 1987 *Din Sosyolojisine Giriş* Ankara Üniversitesi İlahiyat Yayınları
- Weber, Max. 2012. *Ekonomi & Toplum*. C. 2. Yarın Yayınları.
- Weber, Max 1999. *Protestan Ahlakı ve Kapitalizm'in Ruhu* Ayraç Yayınları, Kızılay-Ankara.
- Wilson, Bryan R. 2016. *Religion in Secular Society: Fifty Years On*. Oxford, United Kingdom.
- Yapıcı, Asım, ve Emir Kalgı. 2018. “Dini Grup Zihniyeti ve Din”. içinde *Zihniyet ve Din & Disiplinlerarası Zihniyet Çözümlemesi*. Karahan Kitabevi.